

ŠUMARSKI LIST.

GLASILO
HRVATSKOG ŠUMARSKOG DRUŠTVA
ZAGREB.

TEČAJ XLIII. 1919. BROJ 9. I 10.

UREDUJE

PROF. DR. ANDRIJA PETRAČIĆ.

Preplata za nečlanove K 80. Društveni članovi dobivaju list bezplatno. Članarina iznosi za pojedinog člana utemeljitelja K 1000, za korporacije K 2000, za redovite članove pojedince K 60, za korporacije K 120, pristupnina K 10. Godišnja preplata nečlanova samo na Lugarski vijesnik K 16. Pojedini broj Šum. lista stoji K 5. članarinu i preplatu na list prima društveni blagajnik S. Lajer, Šumarski odsjek ministarstva Žuma i ruda u Zagrebu, a sastavke uredništvo lista, Šumarski dom.

Oglesi se uvršćuju prema pogodbi.

Društvena naklada.

Oglas dražbe hrastovine.

Na temelju naredjenja ministarstva šuma i rudnika kraljevstva Srbija, Hrvata i Slovenaca od 1. oktobra 1919. broj 13.318 obdržavati će se kod kr. nadšumarskog ureda u Vinkovcima dne 11. studenoga 1919. u 9 sati prije podne dražbena razprava radi prodaje hrastovog, jasenovog, brestovog i inog drvnog materijala na panju na dole potanko izkazanim sječinama.

Tекући број	Име Šumarije	Naziv шумског среза	Површина сјечне кат. јут.	Број стабала				Пројен- бена виједност	
				hrast	jasen	briest	ino		
				комада				Kruna	
1		Čadjavski sok	I.		50·10	1626	557	1434	620 1.031 609
2	Jasenovac	broj 2	II. сјечња		59·80	808	386	1189	312 1.053.074
3		Drojani			60·80	424	—	611	271 656 414
4	Lipovljani	Savički gjol	I. сјечња		60 00	1239	4644	258	132 529.517
5			II. сјечња		60·00	448	3139	169	270 583.297
6	Novska	Suše br. 20			98·80	122	19969	—	180 607.307
7	Nova Gradiška	Prašnik			77·02	1478	—	75	377 1.091.792
8	Jamina	Vratićna			80·00	796	—	—	766.457
		Ukupno			546.62	6939	28.695	3736	2162 6 319.467

Ponude imaju se providiti odgovarajućom pet postotnom (%) zaobinom ponudjene kupovine.

Dražbeni i ugovorni uvjeti kao i tiskanice za ponude mogu se kod kr. nadšumarskog ureda u Vinkovcima uviditi, te će se na zahtjev po rečenom nadšumarskom uredu i pripislati.

U Vinkovcima, dne 8. listopada 1919.

Kr. nadšumarski ured.

Broj 9. i 10. RUJAN I LISTOPAD 1919. GOD. XLIII.

ŠUMARSKI LIST

GLASILO HRVATSKO-SLAVONSKOG ŠUMARSKOG DRUŠTVA.

Evolucija našeg šumarstva.

Piše M. Marinović, kr. šum. nadinženjer.
(Svršetak).

6. Radničko pitanje.

Faktori šumarske produkcije jesu tlo, kapital i radna snaga. Ako ova poslednja u šum. gospodarstvu i ne igra onu ulogu, koju igra kod obrta i industrije, ima se to u prvom redu pripisati okolnosti, da čisto šumskih radnika ima relativno malo. Velika većina tih radnika bavi se šumskim poslom tek sporedno uz druga zvanja (poljoprivreda, obrt). Ispustivši radnike šum. obrta i industrije, bit će ovdje govora lih o radnicima, koji se bave strogo šumskim poslovima.

Te možemo dijeliti u ove grupe:

1. radnici, koji se bave sadnjom i uzgojem biljki,
2. obaranjem stabala, priugotovljenjem drva za transport, približavanjem drva prometilima (uključivši ovamo i gradnju spuzaljki i vlaka) te izradivanjem drva u polufabrikate,
3. gradnjom šumskih prometila i
4. kirijom t. j. izvažanjem drva iz šume ili šumskog skladišta do odredišta.

Dok se u glavnom može reći, da za šumske radnje ne treba predznanje kao kod obrta, mora se priznati, da će i ovdje dobro doći stanovita vještina, koja se stiče tek duljom praksom. Naročito vrijedi to za poslove 2. grupe. Tako su na glasu sa svoje vještine naši Gorani, Ličani i Slovenci za izradbu jelovine dot. hrastovine, kao šliperaši, kao izrađivači duge itd. Zato će svaki šumoposjednik radije tražiti ovakove radnike starog glasa, nego li početnike, jer na taj način dobiva i na vremenu i na kvaliteti robe. Vješti radnici pojednostavljaju posao, rade ga brzo i vješto, a ujedno povećavaju i sigurnost posla, što je osobito važno kod obaranja i spuštanja stabala.

U današnje vrijeme, kada su sve oči uprte u naše šume, od kojih očekujemo, da nas izvuku iz teške situacije, moramo dostoјnu pažnju obratiti radnicima, o kojima mnogo ovise, hoće li naše drvo u dovoljnoj mjeri i u pravo vrijeme stići na svjetsko tržište.

Zato moramo nastojati, da proučavajući i uređujući radničko pitanje

1. osiguramo šum. gospodarstvu stalno funkcioniranje i oslobođimo ga različitih trzavica,

2. da naše glasovite šumske radnike vežemo uz rođenu gradu, davajući im ovdje toliko i takove zarade, da ne moraju za njom u tuđi svijet.

Danas opažamo već i kod šumskih radnika neko gibanje i pokret, neko sistematsko organiziranje po uzoru radnika drugih grana. Nije dosta, da se nasuprot tome i šumoposjednici, trgovci itd. također organiziraju, nego je nužno, da se u radničko pitanje zadubemo, da ga istražujemo, proučavamo i tražimo načina, kako bi se ono moglo na zadovoljstvo sviju urediti. Ovom pojalu možemo se samo veseliti, jer je cilj valjane demokratske države zadovoljstvo svih građana. Organizaciju šum. radnika, koja ima pred očima pravedno uređenje radničkog pitanja i zaštitu njihovih interesa mora pozdraviti šumoposjednik, jer on ne će više imati posla s gomilom, masom, nego s uredno organiziranom cjelinom.

Ako je mjestimice taj pokret zahvatio i oštire mjere, imade se to svesti na nekonsolidirane prilike, u kojima živimo, i uslijed kojih trpi cito naš javni život, što je sve naravna posljedica užasnog rata.

Uzroci teškim prilikama imaju se tražiti u prvom redu u jadnomu stanju naše valute. Šumski radnik kao i svaki drugi teško radi i za rad dobiva razmijerno mnogo novca. No zapravo nije to nego rpa papira, za koji ne može ni izdaleka onoliko dobiti, koliko u predratno vrijeme. Ako on i zasluži 20—30 K na dan, to mu je tek za 1 kg. slanine, dok je prije za isti posao dobio 2—3 kg. Za 100—150 K, koje zasluži dnevno kirijaš, jedva dobije q. zobi, dočim je prije za malo novca zaslužbe uz isti trud dobio 2—3 q. Posljedica je toga, da radnici dižu cijene nadnicama, što opet dolazi do izražaja u povišenju cijena drvene robe.

Tako to ide na svim linijama. Svuda se dižu cijene radnoj snazi, što poskupljuje proizvodnju životnih namirnica i drugih proizvoda, koje ti radnici još za skupljaju cijenu kupuju, da uslijed toga i opet traže povišicu. I tako će to ići bog zna dokle, ako se što prije ne urede velevažna pitanja kao valutarno pitanje, saobraćaj po kopnu i moru i pitanje povećanja produkcije itd. Nije međutim dosta, da uređenje svih tih pitanja očekujemo odozgo. Svaki pojedinac bio on fizički, duševni radnik ili kapitalist, maloobrtnik ili veleindustrijalac, seljak ili veliki posjednik, treba nastojati, da konsolidiranju prilika po svojoj mogućnosti i sam doprinese. To će pak biti onda, ako svaki bude svoj rad mjerio prema svojoj snazi i savjeti, a ne prema visini valute i po tome isplaćenom papiru. Uz rješavanje pitanja općenite naravi bit će i nekih špecijalnih šumsko radničkih.

Pod gl. 3. ove rasprave bilo je govora o samoupravi i rečeno je, da ona može povoljno djelovati na reguliranje cijena. Kod današnjeg sistema prodaje na panju natječu se u glavnom velika, mamutska dionička udruženja. Budući ta udruženja rade s velikim kapitalima, a već po svojstvu dioničkih društava rade skuplje negoli solidno vođene manje firme trgovačke, a kod njih i u šumskoj trgovini prevlađuju bankovni pothvati, imat će utakmice ovih velikih udruženja vječne trzavice na pijacu šum. trgovine i nesređenost cijena. Manja poduzeća, koja ne će moći izdržati utakmicu ili će nestati, ili će se utopiti u većima.

No što je za nas najvažnije, ova utakmica ne opaža se samo kod kupovanja šumskih kompleksa, nego se prenosi i dalje na izradivanje i izvoz drveta. Nekoja poduzeća s različitim uzroka, jedan put iz nužde, drugi put iz špekulativnih razloga dižu nadnice i vozarine, a za njima hoćeš ne ćeš klipšu i manja poduzeća, da ne ostanu bez radnika, a po tom i bez robe.

To bi sve drukčije bilo, kada bi se uvela izradba u vlastitoj režiji. U tom bi slučaju preostalo umjetno nabijanje i povisivanje nadnica i vozarina. Država, koja bi u svojoj ruci koncentrirala izradbu i izvoz, ne bi samu sebe nadbijala, nego bi plaćala cijene prema mjesnim okolnostima, a ne bi bilo ni dosadašnjeg nadmetanja kod privatnih šumoposjednika, pošto će te šume doći pod državni nadzor, pa

će si država znati zajamčiti ingerenciju i na regulaciju nadnica i vozarina.

Prodavajući izrađeno i na glavne ceste ili skladišta izvezeno drvo u manjim skupinama (n. pr. 500—1000 m³ kao kod karpatskih erar. ureda), dajemo prilike i manjim poduzećima, da dođu do drveta. Samo se po sebi razumije, da se drvo ne bi smjelo po šabloni komadati, nego bi trebalo nastojati, da se, naročito omorikovo i jelovo građevno drvo izveze u dubini, koju samo dopuštaju komunikacije, a trgovac neka si po volji siječe ili čitavo dalje prodaje.

Pri uspostavljanju radničkih cijena mora se napustiti čudno prijašnje načelo, koje je vladalo na nekim mjestima, naročito kod bivšeg erara u Hrvatskoj i u Ugarskoj, a protiv kojeg govori i dr. Endres u spomenutom već djelu (str. 81) za Njemačku, da naime država mora nisko držati radničku nadnicu. Posljedica je toga bila, kako iz prakse svi znamo, da su bolje sile bježale od erara, a ostajali su mediokriteti, koji su se zadovoljili manjom plaćom i slabijim radom, uslijed čega su i nastajali ne odveć laskavi pojmovi „erarskog posla.“

Ako država i može jeftinije radnike dobiti nego privatnik iz razloga navedenih naprijed (vidi str. 183 ove rasprave), ne smije se pustiti s vida načelo, da radnik mora toliko zaslužiti, da svoje životne zahtjeve zadovolji. Zato mora njegova plaća stajati u razmjeru s plaćama u drugim strukama i zemljama, da radnik ne bježi od šumskog posla u drugi i da ne traži zarade izvan domovine.

Za regulaciju tih pitanja bilo bi dobro osnovati šumarsko-trgovačku komoru, u kojoj bi se osnovala i radnička burza, gdje bi se vodila evidencija o potražbi i ponudi radnih sila. U toj bi komori bili i zastupnici države i drugih šumoposjednika i šum. trgovine, obrta i industrije.

Za iskorišćivanje u široko zasnovanoj samoupravi, koju smatraju idealnim ciljem svi napredniji predstavnici naše struke po čitavoj kraljevini (v. među ostalim referat inž. dr. Zubovića u poglavlju „Principi za novu uredbu“ i „Moderna šumarska politika“ inž. Maletića), trebat će državi valjanih i pouzdanih radnika. Danas ih imamo dosta, dapače na mnogim mjestima ne samo kod nas, nego i drugdje velik je broj nezaposlenih. Sređivanjem prilika sigurno će taj

broj bivati sve manji. Pretvaranje ratnih poduzeća u prvotna poduzeća; ratom uništene i prekinute gradnje; namuljene i započete a nedokrajene državne, privatne i kulturne visoke gradnje; porušeni mostovi i druge vodene gradnje; rasklimane željeznice, razvaljene i uništene ceste; potrebne kanalizacije i melioracione radnje; nagomilan kapital u rukama privatnika i društava, koji će htjeti uložiti kapital u produktivna poduzeća, tvornice itd. sve će to absorbirati ogromnu masu radnih sila. Uz to će nastati posvuda velika potražba za šumskim radnicima, jer se šume za vrijeme rata nisu sjekle, a navedene gradnje zahtijevati će silno drvo po cijelom svijetu. Osim toga će se izgubiti i stanovit kvantum radnih sila šumskih uslijed agrarne reforme, jer će tako doći do zemlje mnogi, koji su prije baš radi nestašice zemlje dospjeli baviti se šumskim radom.

Procijenivši sve te okolnosti lahko ćemo doći do rezultata, da će sređivanjem prilika postajati sve veća potražba za radnom snagom, koju će jedva izbalansirati povratak naših iseljenika. Uslijed toga će porasti ne samo nadnica, nego će do radnika dolaziti uopće samo onaj, tko im bolje bude ugađao.

Da se šumarstvu osigura stalno funkcioniranje i omogući izvršenje velevažnog zadatka kod saniranja današnjih odnosa, morat će se šumarstvu potrebni kontigenat radnika osigurati državnom pomoći.

Ta bi se u glavnom očitovala u

1. kolonizaciji;

2. organizaciji stalnih radnika;

3. poduzimanju nužnih mjera za promicanje radničkih interesa.

1. Kolonizacijom u okviru agrarne reforme doći će i mnogi vrijedni šum. radnici u plodnije krajeve, gdje će u najboljem slučaju tek zimi dospjeti, da se bave šumskim poslom. No ako se mnogo šum. radnika i do sada bavilo poljodjelstvom, ima ih i takovih, kojima je šum. rad i kirija bila glavna, a od gospodarstva su se bavili u glavnom stočarstvom. Bilo bi dobro, kada bi se kod rješenja agrarne reforme ovima svratila naročita pozornost u interesu šumarstva, da svoje dosadašnje zvanje nastave, dotično, da ga još i prošire. Ne mogu ni u novoj našoj državi biti svi

poljodjelci. Rad poljodjelca počiva tek zimi i samo onda može obavljati nuzgredno i šumske poslove, a ti su zimi u glavnom po nizinskim šumama. U brdskim šumama je glavni posao u proljeću i u jesen, a zimi je većinom samo izvoz, kirija. Zato bi trebalo brdskom šum. radniku pomoći, da dođe, na shodan način do poljodjelskih proizvoda, kruha i kukuruza (n. pr. putem konzuma uz proizvodnu cijenu), a riješavanjem agrarnog pitanja da dođe do što više livada i pašnjaka, na kojem bi gojio više marve. Time bi kroz cijelu godinu (osim par nedjelja za vrijeme kašnje) bio spašen šumskom poslu, a veći broj blaga bi osim druge koristi služio i pospješenju izvoza šumskih produkata.

2. Kako je spomenuto, velika većina šumskih radnika imade drugo glavno zanimanje, a samo manji dio bavi se izričito šumskim poslom. Tom malom dijelu šum. radnika može se zagaranirati posao kroz čitavu godinu, a za ostale samo prigodice.

Mnoge su države nastojale već u prijašnja vremena, da iz te male skupine izaberu stanoviti dio, pa ih organizuju u takozvane stalne radnike, koji će im u svako doba i kod svakog posla stojati na raspolaganje. Takove stalne radnike nalazimo najviše po Njemačkoj, Elsaslotaringiji, i bivšoj Madžarskoj. (zipseri u županiji spiškoj i maramaroškoj).

U glavnom se je takove radničke kolonije osnivalo u velikim šum. kompleksima, gdje nije bilo na daleko sela, pa su radnici iz udaljenih krajeva onamo teško dolazili, hrana im se teško nabavljala itd. Ovakovih mjesta imamo mi u našoj državi malo, pa nas to pitanje i ne zanima s tog gledišta, nego iz ovih razloga:

Šumski radnici rade ili na nadnicu ili u akordu. Oni imadu obično vodu (šafara, faktora), koji pogodi sav posao u akordu, pa uzima drugove na nadnicu, ili svi skupa poduzimaju od šumoposjednika posao u akord. Oni rade sada ovdje, sada ondje prema tome, kako su gdje plaćeni. Ništa ih drugo ne veže uz jednoga poslodavca, nego li veća nadnica.

Drukčije bi bilo, kada bi se interesi radnikovi tjesnije vezali uz interes šumoposjednikove, kada ne bi samo onda kod njega radio, nego bi tamo u svako vrijeme nalazio zaradu ne samo on, nego i čitava obitelj, kada bi ondje

našli zaštitu i potporu svojih interesa. Tu bi nastao odnošaj, koji vlada između šumoposjednika i činovnika i drugih stalnih namještenika ili između poslodavca i radnika u industrijskim poduzećima.

Danas imamo kod naših šumoposjednika tek duševne radnike, koji su fizičkom radniku tuđi, pa ih smatra zastupnikom kapitalističkih interesa.

Stalni radnici bili bi neki most između jednih i drugih; oni bi bili vodeći i savjetnici ostalih radnika, koji radnicima ne bi bili tako daleko kao lugari i činovnici, jer bi s njima kod istog posla učestvovali, dijeleći i dobro i zlo, ali bi bili poslodavcu privrženiji i odaniji od privremenih radnika. Njih bi se moglo upotrijebiti ondje i onda, kada se bilo skoјeg razloga ne bi moglo dobiti druge i kada nema luga, a obavlja se posao na nadnicu. Ti bi radnici bili specijalisti naročito u onim poslovima vlastite režije, kod kojih treba stanovita obzirnost i vještina, a kod kojih ne može lugar uvijek biti prisutan, kao sortimentiranje, izrađivanje polufabrikata i sl., nadalje bi oni bili profesioniste (zidari, tesari, kovači itd.)

Najteži dio ovog pitanja je gradnja radničkih stanova. Ima više načina, kojima se je u toj stvari išlo radnicima na ruku. Obično se je davalo zemljište i građevni materijal, a sagrađena kuća prešla bi nakon stanovitog roka u vlasništvo radnikovo. Ako je ovaj način s materijalnog stanovišta šumoposjednikovog i najpovoljniji, nije u suglasju s današnjim modernim nazorima. Ovim se načinom čini radnika robom, jer ne može ostaviti poslodavca ni on ni njegovi potomci, a ima neugodnosti i za poslodavca, jer se on ne može riješiti nepočudnog radnika.

Najbolji je način, koji je međutim i najskuplji, da se radniku preda gotov stan s nešto zemljišta, vrt i livada uz neku najamninu. Tako je jednoj i drugoj stranci prosto, da se po volji rastanu, kada bude kojemu daljnje poslovanje nemoguće. Na livadi i na šum. pašnjacima držali bi oni blago, koje bi se upotrebljavalo kod izvoza šumskih produkata.

Ovo bi rješenje zahtjevalo dosta velike materijalne žrtve, no povećanje prihoda šuma lahko bi ih pokrilo. Razumije se samo po sebi, da bi za prvi početak bilo dosta

čitavu akciju započeti na maloj osnovi, koja bi se poslije prema prilikama proširivala, a moglo bi se početi i s polustalnim radnicima, koji imadu svoje kuće, pa bi im se za vrijeme zaposlenosti kod drž. šumarstva pružale stanovite pogodnosti (drvarija, paša, žirovina, konzumi itd), a moglo bi ih se uzimati i uz mjesecnu plaću na dulje ili kraće vrijeme.

3. Danas je tako reći najvažnije pitanje prehrane, a možemo mirne duše ustvrditi, da će to pitanje još dugo vremena biti glavni uvjet poslovanju šum. radnika. Prometne neprilike, posredna trgovina i drugi razlozi oteščavat će i poskupljivati opskrbu, pa će šum. radnik, koji je većinom udaljen od opskrbnih centruma i željeznice biti sretan, ako i u buduće bude dobivao od poslodavca makar i najnužnije životne namirnice.

U tu svrhu trebalo bi što prije kod svih šumarija, koje su prve predestinizirane za izradbu u vlastitoj režiji, osnovati konzume. Za taj posao bi se mogle malim troškom preudesiti često puta i onako prazne nuzgredne prostorije u šumarskim i lugarskim stanovima, koje bi se poslije prema potrebi i drugdje osnovale ili proširile. Tu bi se ispočetka prodavale osoblju i u prvom redu stalnim, a kasnije ostalim radnicima živežne namirnice, a kasnije i druge potrebštine kao obuća, oruđe itd.

Nadzor nad ovim konzumima povjerilo bi se čišćeniku, a neposredna uprava kompetentu s trgovackom naobrazbom, koji bi mogao upravljati i s više susjednih konzuma. Držim, da nije sretan izbor lugara u ove svrhe, kako je to bivalo u Ugarskoj, jer za taj posao nije dosta samo okretnost i spretnost, nego i neka stručna trgovacka naobrazba, koje redovito nije bilo u lugara, koji su se posvetili uzgoju i čuvanju šume.

Ove bi konzume opskrbljivala živežem uzorna državna gospodarstva, koja bi se mogla osnovati na već iskrčenim zemljištima dolnjih ureda ili na onima, koja bi nastala krčenjem manjih kompleksa šumskih, naročito onih, koja su uslijed medljike nastradala, pa bi ovakovo prekidanje šumskih sastojina samo koristilo ostaloj šumi. Ova bi gospodarstva mogla odstupiti svoje proizvode konzumima uz proizvodnu cijenu, pa bi tako i radništvo i ostalo osoblje došlo

do relativno jeftinog živeža, jer konzumi nebi išli za dobitkom, nego samo za pokrićem režijskih troškova.

Od takovih ekonomija imalo bi šumarstvo još jednu korist, da bi se naime blago preko zimskih mjeseci moglo upotrebljivati za izvoz šum. produkata.

(Mimogred spominjem, da se nešto slično kanilo osnovati za bivše uprave na pustari Klještevici u području nadšumarskog ureda vinkovačkog.)

Uz brigu za poboljšanje materialnog stanja radnika morala bi se posvetiti veća briga i zdravstvu. U području većih ureda morale bi se osnivati bolnice za radnike i njihove obitelji, gdje bi ih liječili besplatno erarski liječnici, koje bi držao erar sam, ili bi to stavio uz stanovitu odštetu za dužnost općinskom ili kotarskom liječniku, kako je to već uvedeno u naprednijim zemljama.

Uz to bi trebalo radničke grupe opskrbiti s prigodnim ljekarnama, koje bi se mogle držati u blizini mjesta poslovanja, da se u slučaju nezgode pruži nesretniku što prije prva pomoć. Uz to treba odrediti obvezatno osiguranje za sve šum. radnike za slučaj nezgode ili smrti.

Vrlo su važne za zdravlje radnika šumske kolibe i zakloništa. Naši si radnici većinom slupaju od par dasaka šindre i jelove kore kukavne kolibice, koje traju samo dotle, dok ondje rade, a koje ih slabo zaštićuju od nevremena i bure. Bilo bi dobro, kada bi se barem u većim dolinama sagradile uredne kolibe i barake, pod kojima bi našli zakloništa ne samo radnici, koji iz udaljenih krajeva dolaze na rad, nego i osoblje, kojima je u velikim šumama sada baš kao i pred sto godina jedina zaštita granata bukva. Od koliba čine mi se da su najpodesnije i najjeftinije takozvane rumunjske okrugle kolibe, kakovih se nalazi mnogo po karpatskim šumama. Prednost je ovih koliba :

1. Da na malenom prostoru stane razmjerno više ljudi nego u dugačkim barakama.
2. Lahko se dadu čistiti, jer se nakon odlaska stanovnika dade smet pomesti u sredinu i spaliti, a kod dolaska novih unese se novo lišće i četinje tako, da u njima nema gamadi, kao u daščanim barakama.
3. U njima nema dima, a tople su.

4. U isto vrijeme mogu ovi radnici priugotavljati jelo kod ognjišta.

5. Sigurnost od vatre je veća nego u daščarama.

6. Jettine su, jer ne trebaju posebnih namještaja kao barake (peč, prozori, vrata itd.)

Govoreći o radništvu ne mogu mimoći duševne radnike, te moderne parije.

Činovničko osoblje zanimaju pitanja pravne i materijalne naravi.

U ona prva ubrojiti će se sav onaj niz neriješenih pitanja, koja će naša nova država htjeti i znati riješiti na modernim demokratskim principima. Ta su pitanja zajednička svim javnim namještenicima, pa tek nabrajam nekoja.

1. Uređenje službovne programatike.

2. Automatsko unapredivanje prema dobi službovanja.

3. Zauzimanje viših mesta po sposobnosti i isključenje protekcionizma.

4. Ukipanje nesavremenog tajnog klasificiranja i dozvola, da svatko ima uvid u ovaj opis službovanja, da protiv eventualno nanešenih nepravda uzmogne za vremena progovoriti.

5. Decentralizacija uprave i povišenje djelokruga.

Od pitanja materijalne naravi je najglavnije konačno uređenje beriva i uređenje različitih paušala prema faktičnim izdacima. Za upravitelje šumarija bilo bi dobro, kada bi im se prepustili na uporabu državni konji, bilo uz odštetu bilo po principima nar. 126.700 1918, prema kojoj na uporabu predani konji prelaze nakon stanovitog vremena u privatno vlasništvo. U današnje vrijeme nije paušal određen za uzdržavanje konja dosta ni za plaćanje sluge, a morao bi iz njega upravitelj ne samo uzdržavati konje, nego i nabaviti i konje i kola.

Danas uživaju vanjski šumari većinom stanove u naravi. U najviše slučajeva su to starije zgrade, bez ikakovog modernog konforta, a pisarne se sastoje iz jedne, često tjesne sobe, gdje sjedi upravitelj s 1—2 pisara i prima bezbroj stranaka.

Rodoljubno šumarstvo znat će svoju dužnost prema domovini, pa će u prvo vrijeme smanjiti i reducirati svoje

zahtjeve sve do granice, gdje počinje šteta po zdravlje i sve do tle, dok se prilike u toliko ne srede, da će se iz povećanog prihoda šuma moći žrtvovati i u te svrhe. Jedno mora međutim odlučno zahtijevati, da se ne bi u novoj državi prihvatile stara praksa bivše ugarske vlade, koja je ovo pitanje barem za hrv. crarske šume tretirala sa silnom štedljivošću i tjesnogrudnošću.

Nema sumnje, da će investicije uložene u gradnju zdravih činovničkih, podčinovničkih i radničkih stanova uroditи zdravim plodom, koji će doći do izražaja u povećanoj volji i sposobnosti za rad, što će sve dolaziti do izražaja u povećanju prihoda naših šuma, što nam je konačni cilj i svrha.

Pitanje šumarske terminologije.

Napisao : Z. Turkalj, kot. šumar.

Poradi rata zaspalo je i pitanje šumske terminologije, potaknuto u ovome listu god. 1912. Uređenjem države SHS. postaje to pitanje opet aktuelnim, pogotovo kad se radi o jedinstvenoj šumskoj terminologiji na čitavome teritoriju kraljestva SHS.

Jedinstvena terminologija imade uzeti svoje mjesto kako u šumarkoj književnosti i nastavi, tako i u službenoj, trgovачkoj i privatnoj praksi.

Dok se to provede trebati će mnogo rada i mnogo radnika, a uzato proći će i dosta vremena. Baš zato, što će trebati mnogo rada, valja s njime odmah započeti. Ani bene coepit, dimidium facti habet.

Slobodan sam s toga, da o početku i načinu toga rada iznesem ovdje nekolika svoja mišljenja. Sa svim onim, kako je to pitanje u Š. L. god. 1912. broj 2. i 3. načeto, ne slažem se. Poglavitno ne slažem se time, što se kao prilog Š. L. te godine počeli odmah tiskati „Podaci za terminologiju, t. j. iz njemačkih djela, a iz različitih oblasti šumarske znanosti, povađeni njemački stručni šumarski nazivi. Ja držim

da na taj način nećemo doći do podataka za našu terminologiju. Ti izvaci njemačkih stručnih naziva sile nas u neku ruku na prijevode, a to je ona poglavita pogreška, koju ja u tome prevođenju nalazim. Duh njemačkoga jezika protivan je naime vrlo duhu našega jezika; gotovo svi stručni njemački izrazi su složenice od dviju, paće i više riječi, a takovih složenica naš jezik nikako ne trpi. Prevođenjem njemačkih složenica dakle ne možemo doći do podataka, koje trebamo za našu terminologiju.

Ti izvaci (a ne „podaci) mogu nam poslužiti tek u toliko, da držimo pred očima (u evidenciji) sve moguće izraze, koji bi nam za pojedine oblasti naše znanosti trebali, i da ih prema njima a na temelju naših podataka u našoj terminologiji popunjue.

Jedini put, kojim možemo doći do podataka za našu šumsku terminologiju, jest naš narod i živi narodni a i uporedu s time i književni jezik. Živi narodni jezik je naš najveći učitelj, to je vrelo iz kojega vriju i ključaju najljepši i najrazgovjetniji izrazi i riječi, koje ne možemo zamijeniti niti sa kakovim prijevodima, niti složenicama niti kovanicama. Valja dakle te izraze i riječi u narodu potražiti, pobilježiti i znanosti ih primjeniti, to u prvome redu. U drugome mogu učenjaci i majstori u jeziku i na temelju tako sabranih osnovnih riječi sastaviti i složiti nazive za sve predmete i radnje, koje spadaju u šumarsku znanost. U trećem redu mogu stručnjaci, a poznavaci drugih srodnih slavenskih jezika, na priliku ruskoga (koji od svih slavenskih imade najčšći i najsavršeniji književni jezik), potražiti u njima stručne nazive, koji nam manjkaju, pa ih uvrstiti u našu terminologiju. Držim da ne bi bilo na odmet u tome, da se pregledaju i francuska stručna djela i njihovi stručni nazivi, pa da se prema njima pokuša eventualno prijevod u duhu našega jezika, jer kako je poznato duh svih romanskih jezika bliži je našem od njemačkoga.

U svakom drugom slučaju bolje jest, ako se za pojedine pojам ili radnju ne može pronaći zgodna riječ, da se taj pojam opiše, nego da se upotrijebi kakova nezgrapna kovanica ili loš prijevod.

Dakako, da uporedo s time moraju i ostale šumarske pomoćne znanosti, u prvome redu prirodne usavršiti i uje-

diniti svoju nomenklaturu, kako je to uostalom istakao i Dr. Langhoffer u Š. L. br. 3. od 1913.

U prvome redu dakle leži na nama šumarima, da šumarske nazive, koji već u narodu postoje pobilježimo. Glede toga posla, t. j. bilježenja riječi upozoriti ću, da i tu treba imati načina. Jednostavnim pitanjima na našega seljaka: kako se zove to, kako bi ti krstio ono, nećemo daleko doći. Bolje je, da prisluškujemo narodnom razgovoru sa strane i ako je moguće neopazice, jer je poznato, da naš seljak, ako razgovara sa gospodinom, već bira riječi i mijenja izraze, pače, kako je naučen od gospode, upotrebljava izraze iz tuđih jezika. Uopće mogu reći, da za prave narodne izraze treba imati fino uho.

Od šumskih radnika, seljaka, lugarskog osoblja u gorskim krajevima Gornje Hrvatske može se čuti lijepih šumskih naziva i to će biti držim glavno vrelo naših podataka. Dakako, da se na sabiranju te građe mora raditi po svim krajevima našega prostranog kraljevstva.

Kad smo već tu spomenuti ću, da se od braće Srba iz bivše kraljevine s te strane ne možemo bogzna čemu nadati; njihov jezik imade dosta arhaizama i provincijalizama (Vidi govor Dr. Andrića, predsjednika D. H. K. Savremenik br. VII. i VIII. str. 307.) Savezno s time ističem, da ćemo se i mi šumari idući uporedo sa lijepom književnosti morati privoljeti ekavskom dijalektu u stručnoj literaturi prema tome i u terminologiji.

Vraćajući se na stvar predlažem i preporučam gg. kolegama, da sakupljajući i bilježeći šumske nazive u kratko opisuju pojedine radnje n. pr. iz uporabe, uzgoja ili čuvanja šuma, a stručne riječi i izraze neka potcrtavaju. Iz tog kratkog opisa najbolje će se vidjeti značenje tih riječi i izraza i neće ih trebati zasebno tumačiti, dok sporedan naziv ili eventualno tumačenje može se navesti u zaporci do potcrtane riječi.

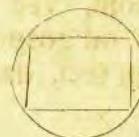
Na priliku iz discipline „Uporaba šuma,“ izrađivanje ogrijevnoga drva.

Bukve se najprije ruše, podsjecaju ili podpiljuju. Zatim se spiljuju na trupce od 1 m dužine. Onda se trupci

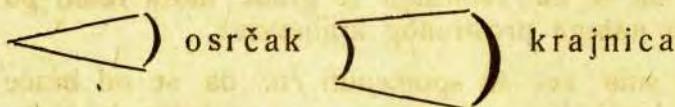
cijepaju. Cijepaju se sa sjekirom i u tu svrhu napravljenim drvenim batom ili mačugom. Ako dobro pucaju iscijepaju se najprije na pole zatim četvrti, konačno na plohe.

Ako trupac neće da puca na pole, cijepa se na pas

Cijepanice su bolje kad se cijepaju na plohe nego kad se srče.

Prema tome, ako nije potreba drva ne smiju se srčiti niti sitniti.

Kod bukve izvana bijel, unutra osrčina (crljen) Iz srčikovine je duga šarena.

Bukva bjelica (sa bijelom korom) ili crnica. Dešnjakinja bukva, koja ima po sebi brazdu, jarak ili žlijeb na desno bolje puca, dok jela ljevakinja bolje puca.

Mjesto u šumi, gdje se izrađuju ogrijevna drva, zove se cjeplište, dok se vesla izrađuju na tesalištu, a duge na podelištu.

Vesla, vratila, bati kratki i dugi.

Stablo je golostubo (bez grana), samo u vrhu ima kitu (malena krošnja)

Voz drva, naramak drva. Svi koji nose drva ogrijevna zovu se narāmčari.

Breme drva (naramak), tovar drva (na konju). Lisa, zalisati stablo znači na stablu sa jedne ili više strana

skinuti koru ili ga zatesati, da se kod konsignacije znade, koje je stablo već uzeto.

Za konsignaciju jedino je ispravan izraz obilježenje stabala, dok je doznaka (uručenje) drugo. Obilježenje i doznaka mogu se u isti mah obaviti.

Za „listinac“, bolje je reći sušanj.

Nizak (kržljav) grm zove se šišljaga.

A kakovih krasnih naziva ima naš narod za kola i ostalo šumsko oruđe ne trebam spominjati. Ta samo na volovskom jarmu jest: šija, podbradnja, kuč, preslice (široke kuči), krčel (zavoranji) trta (gužva).

Bačvari, kablari, načkari, sitari imaju opet svoj alat i svoje nazive.

Svi produkti domačega obrta najzad do javorovih gušala i tambura, što se i danas izrađuju na Kordunu, i zadnji klinac u njima ima svoj osebujan i lijep naziv.

U mojoj praksi čuo sam i ovu prostonarodnu:

„Provrti brestovo, zaprdi rastovo, oko bukovo, kolo gotovo!“ T. j. brestova trupina, hrastovi palci i bukove gobelje

To sam onako letimice i exempli causa naveo.

Kako za uporabu šuma, tako bi se i za ostale discipline kao uređenje i uzgoj mogli sakupiti izrazi dijelom iz naroda, a dijelom iz naše literature o tim granama, od kojih bi valjalo najbolje i najpodesnije primiji i utvrditi ih kao jedinstvene.

Tako sakupljenu građu valjalo bi poslati jednom posebnom odboru, koji bi je proučio, izlučio što valja i svrštao najprije po pojedinim šumarskim naukama, a kasnije bi se mogao izdati i jedinstveni šumsko tehnički rječnik.

Prema tome glavna zadaća i glavni posao leži na nama šumarima. Drugo je pitanje, da li se mi kraj naše teške, odgovorne, a višeputa jako šablonske i fizički naporne službe dospijevamo i tim stvarima baviti. Bit će eventualno odgovor: pa to bar nije teško, kaki izraz i naziv pribilježiti.

Na to odgovaram, ako se i najjednostavnija stvar hoće da napiše, a pogotovo ako se hoće nešto da kritički i književno obradi, tu treba sjesti i stvar dobro razmislići, to je

već jedan studij, a za taj se hoće vremena.

Ja sam već jednom javno istaknuo, da šumar ne dopijeva biti lovac niti se uzgojem divljači baviti, a sada dodajem da još manje na književnost dospijeva.

Za književni rad treba uopće mnogo volje, a što i još glavnije r a s p o l o ž e n j a i vremena.

Bilo mi je u dužnosti, da o gornjem pitanju svoje mnjenje istaknem, jer sam to još bivšem uredniku ovoga lista sada nadsavjetniku gospodinu Kosoviću obećao.

Uređenje vlasništva, gospodarstva i uprave sa šumama na području kraljevstva SHS.

A. Vlasništvo.

Uređenje šumskog vlasništva, gospodarstva i uprave u kraljevstvu SHS. kao pitanje od eminentne važnosti, jest u uzročnoj svezi sa rješenjem agrarnog pitanja. Rješavajući kod nas pitanje zemlje mora se istodobno rješiti i pitanje šume t. j. pitanje potreba državljana, napose poljodjelskog stališta na drvu, paši te žirenju svinja. Nužno je, da kod rješavanja agrarnog pitanja sudjeluje i nekoliko šumarskih stručnjaka te izaslanici šumskog vlasništva.

Naš urođeni narodni elemenat, gospodari danas još dosta ekstenzivno, te su mu potrebne prostrane šumske površine za pokriće dnevnih potreba na drvu, paši i žirenju u blizini njegovih obitavališta.

Kod rješenja šumskog pitanja u nas mora se uzeti veliki obzir na te okolnosti, te narodu udovoljiti današnjim njegovim potrebama.

Svuda na svijetu jest poljodjelski stališ najkonservativniji narodni elemenat. Naš poljodjelski narod jest uz to individualno sebičan. Nema u njega ni malo altruizma, a vrlo malo smisla i svijesti o zajednici interesa, pa povodom rješenja toga pitanja moramo uzeti veliki obzir na to njegovo shvaćanje to prije, što sačinjava 80% svih državljanina, dakle veliku većinu žiteljstva. Mi za danas još prema omjeru pojedinih stališa nismo država industrijalna nego skoro čisto poljodjelska, pa valja da uzimljemo veliki obzir na

mišljenje većine žiteljstva, ako želimo državu i njenog gospodarstvo tako urediti, da državljanji budu približno zadovoljni, jer bez približno zadovoljnih državljanima nema trajnog mira i poretka u državi. Prema tomu moramo buduće uređenje šumskog gospodarstva vezati na faktične potrebe većine pučanstva.

U odborskoj sjednici šumarskog društva obdržavanoj dne 8. veljače t. g. pala su u tom pogledu različita mišljenja i predlozi.

Od svih sudionika rasprave nije se našao nijedan, koji bi zastupao dosadašnje kapitalističko načelo uređenja tog pitanja. Dakle status quo ne smije ostati nikako. Ostala dva načela, socijalističko i komunističko (dioba šuma na sela, podržavljenje šuma) zastupaju svi odbornici, kako koji, neki više u komunističkom, neki više prema socijalističkom smjeru.

Obzirom na gornje razlaganje nikako nisam za komunističko rješenje šumskog pitanja u cijeloj našoj državi s razloga:

1. Jer bi bilo za sada komplikirano i nepravedno;
2. jer sav narod nema svačanja za takovo rješenje, pošto je rođeni i odgojeni individualista i konservativac, pa prema tomu u najvećem svom dijelu ne će svatiti potrebu takovog rješenja i ne će biti zadovoljan, ako se stvar rješi u tom smjeru.
3. jer mu je za sada — uz današnji stupanj gospodarenja i timarenja stoke potrebna paša i žirovina, pa bi mu se, kad bi sve šume i postale državno vlasništvo, morao dozvoliti ugon stoke t. j. služnost paše i žirenja ma i uz pristojbu u državne šume, a mi znamo svi, kakovo je šumsko gospodarstvo, kad narod smije svaki dan u šumu.

Valja stoga u dijelu zadržati današnji način uređenja šumskog vlasništva: sasvim dokinuti ili bar stegnuti na minimum privatno vlasništvo, a pojačati općinsko, pa makar nešto i na račun državnog vlasništva, ako to i zbilja bude potrebno.

Prema tomu sam, kako se vidi za rješenje, koje se kreće između komunističkoga i socijalističkoga. Ja sam dakle za takovo rješenje toga pitanja, da se osnuju šume:

1. Općinske, koje će biti vlasništvo jedne ili više mjesnih općina, u kojima će članovi moći približno namirivati svoje potrebe na drvu, paši i žirenju te o kojima će odlučivati osim u stručnim i personalnim stvarima, dakako pod nadzorom vrhovne državne vlasti — općinski šumski odbori.

2. Državne, koje će biti vlasništvo države (svih državljanja), o kojima će odlučivati svi državljeni putem legalnog narodnog zastupstva i u kojima ne će biti nikakovih služnosti sa strane državljanina, po kojima bi netko smio u te šume ulaziti ili proizvode iznašati bez naročite dozvole sa strane države, koje će napokon služiti opće državnim svrhama.

3. Privatne, koje će biti vlasništvo privatnika sa ograničenom maksimalnom površinom. Ne bude li dosta šuma za općine i državu, valja privatno vlasništvo i donikuti, jer prednost se ima davati interesima komunalnim i državnim.

Najvažnije jesu po mom mišljenju ovdje šume općinske (gradske). Iz njih bi se imao namirivati najveći dio poljodjelaca i ostalog žiteljstva imenito na drvu građevnom i ogrjevnom te paši i žirenju i potrebe maloobrta. Površina tih šuma bi se imala za svaku pojedinu općinu odrediti po broju žiteljstva a te šume, koje će se dati u vlasništvo kojoj općini ne bi smjele biti udaljene od sela (grada) više od 10—12 km, te bi se morale nalaziti na lako pristupnim mjestima.

Mislim, da ne bi bilo dobro, da se šumske općine osnuju po pojedinim selima i mjestima, jer bi takove upravne jedinice bile premalene, nego bi bilo dobro, da se osnuju po općinama i to u koliko je moguće političkim te bi politički općinski odbori bili ujedno i šumski odbori.

Pravo u tim šumama imali bi svi zavičajnici dotične političke općine uz pretpostavu, da su državljeni kraljevstva SHS.

Iza općinskih (gradskih) šuma su vrlo važne državne šume. Državne šume imala bi biti uzorna šumska gospodarstva te uređene najsavršenije, prema razvitku šumarske znanosti.

Cijelo pitanje bi se moglo detaljno riješiti na slijedeći način.

U kraljevstvu SHS nalazimo danas više kategorija šumskog vlasništva. Imamo šume državne, imovinske, zemljišnih zajednica, crkvene, općinske, raznih korporacija, te privatne, bilo slobodne bilo opterećene različitim služnostima. Privatne i crkvene opet šume razlikujemo u mali i veliki šumski posjed.

Pošto su do sada razne korporacije te privatni veleposjed sa šumom gospodarili u mnogo slučajeva loše, premda je država imala nadzor nad gospodarstvom u svim šumama, a jer je nadzor nad tim šumama u opće teško provesti, ne bi se ni u buduće u njima mnogo bolje gospodarilo; nadalje od gospodarenja i proizvoda tih šuma nije imao do sada nikakove koristi narod napose poljodjelski, osim toga te šume nisu dovoljno zaštićivale opće šumske-političke interese, stoga ih valja potpuno dokinuti te izvlastiti u prvom redu u korist šumskih općina, a u drugom redu u korist države, bilo uz primjerenu otštetu bilo bez ikakve otštete analogno agrarnoj reformi, koja će odrediti, kojima se veleposjednicima ima dati i kolika otšteta u novcu, a kojima ne ili pak svesti na stanoviti minimum njihovu današnju površinu šuma.

Da se pitanje otštete može pravedno urediti po državu, općine i dosadašnje imovne općine te zemljišne zajednice, koje su gotovo svuda ostali prikraćeni prigodom provedenih segregacija na površini i kvaliteti šume, bezuvjetno je nužno, da se provede gdjegod je to moguće, t. j. gdje nije previše zamršeno a posao skopčan sa razmijerno prevelikim troškom, revizija segregacije. U onim pak šumama, koje su još i danas opterećene stanovitim služnostima valja provesti otkup tih služnosti bilo u gotovu novcu bilo u šumskom zemljištu.

Znademo nadalje da mnoge zem. zajednice posjeduju i takova šumska zemljišta, na kojima nema nikakova drveta, a i takova zemljišta, koja su uslijed lošeg gospodarenja i neracionalne paše obrasla sa kržljavim šumskim raslinama te grmljem. Da se u buduće takova zemljišta privedu kulturni, a da pojedina šumska općina ne bi možda dobila šumsku površinu bez drva, trebala bi sva ovakova zemljišta uzeti držaya u svoje vlasništvo, pogotovo, ako se nalaze u

vezi sa državnom šumom i na apsolutnom šumskom tlu, te takova zemljišta kultivirati ili kao racionalni, dakako šumskim drvećem zagajeni pašnjak, ili kao racionalno gospodarenu šumu, a šumskoj općini dati šumom obraslo tlo na drugom mjestu, u blizini sela ili ako je to nemoguće, toj općini, dok sadašnji zapušteni dijelovi ne budu kultivirani i za sječu zreli — dobavljati drvo uz otstetu izradbe i dovoza iz svojih šuma. Dakako, da bi šumska općina imala nositi troškove kulture i čuvanju na takovim zagajenim površinama, ako bi poslije željela uzeti tu površinu u potpuno svoje vlasništvo.

Vidi se iz toga, da bi imali dvije vrsti šumskih općina, t. j. idealnih, koje za sada ne bi imale u naravi pravog vlasništva, ili ne bi mogle biti potpuno namirene, no koje bi ipak kao takove imale davati svoj doprinos u svrhu, da budi kultiviraju zapuštenu površinu, budi da plate namirbu svojih potreba po državi, zatim faktičnih šumskih općina, koje bi posjedovale potpunu svoju šumom zagojenu površinu.

Kad bi se svi ti odnošaji uredili t. j. kad bi se provedeli svi ispravci dosadašnjeg vlasništva, stvorile šumske općine i konstituirali šumski odbori, provela jedinstvena upravna šumska organizacija, odredio minimum privatnog vlasništva te stvorio tako temelj za uređenje, prešlo bi se na razdiobu cijele šumske površine na teritoriju kraljevstva SHS ponajprije na šume općinske zatim privatne i državne.

Kod dijeljenja šuma pojedinim šumskim općinama imalo bi se paziti na slijedeće:

1. Da općine dobiju koliko je god više moguće pravom šumom obrasle površine;
2. da se iste šume nalaze na dosta blizom i prikladnom mjestu za izvoz drva te ugon stoke;
3. da iste budu prikladno komasirane i rasporedane prema pojedinim mjestima šumske općine;
4. da mogu pokrivati potrebe pojedine općine barem približno.

Ključ za razdiobu imao bi se dakle sastaviti prema broju obitelji i članova obitelji, a površina dati opet takova i tolika, koja bi odgovarala tom ključu, vrsti, vrsnoći uporabe i vrijednosti drva. Pojedinoj općini, koja bi oskudije-

vala na blizim šumama, imala bi njezinu potrebu namiriti država, dakako uz naknadu troškova.

Sav ostatak šuma pripao bi u vlasništvo privatno i državno. Nikako nisam oduševljeni zagovornik privatnog vlasništva, jer što će privatno šumsko vlasništvo recimo do 1000 rali, kad postoje općinske šume, iz kojih će svaki član moći namirivati svoje najnužnije kućne potrebe. Gospodarstvima malim i većim od 100—500 rali, te maloobrtu može se dati prilika u općinskim i državnim šumama, da si potrebno drvo nabave maloprodajama.

Kad bi se pak ostalo kod privatnog šumskog vlasništva uzeo bi za maksimum 100 do 500 rali.

Sve šume, koje bi preostale iza razdiobe šuma šumskim općinama i privatnicima, nadalje šume nalazeće se na apsolutnom šumskom tlu, na kraškoj golijeti, letećem pijesku, bujičnom području te na visokim i nepristupnim planinama imale bi pripasti državi kao državno šumsko vlasništvo. Iz svega ovoga slijedi, da bi se imovne općine i zemljишne zajednice imale kao takove dokinuti.

Njihova likvidacija imala bi se obavljati postepeno. Najprije valja stvoriti jedinstvenu organizaciju uprave i rada oko uređenja, a nakon toga, kad se posao razdijeli i svakoj kategoriji stručnjaka odredi posao i kompetenciju, valja preći likvidaciji dosadašnjih korporacija.

Sve zemljишne zajednice i imovne općine valja da izaberu svaka svoga delegata, koji će u ime te korporacije zajedno sa dodijeljenim mu stručnjakom te korporacije na jednom općem kongresu dati svoje mijenje, no samo savjetujući, nikako odlučujući glas.

O cijelom pitanju valja da odluči konačno zakonito izabranio narodno zastupstvo, nakon što mu bude stavljeno zakonski predlog, koji se temelji na mnijenju svih tih korporacija.

Prethodne revizije segregacija, koje se dadu razmijerno jeftinije i dostatno dobro provesti, svakako valja da obave dosadašnja zakonita zastupstva tih korporacija.

Razmjer između državnih, općinskih i privatnih šuma u Hrvatskoj i Slavoniji bio je do sada slijedeći: Državnih šuma bilo je 576.000 kat. rali, općinskih 1.020.000 kat. rali, privatnih i korporacija 890.000 kat. rali, državnih 23%, op-

činskih 41%, privatnih i korporacija (većinom veleposjed) 36% od cijele šumske površine. Vidi se na prvi pogled kako je taj omjer bio abnormalan, pogotovo ako zamislimo, da su se zem. zajednice t. j. veliki dio općinskih šuma, sastojale iz slabo ili uopće nikako drvetom obraslih površina.

Kod budućeg uređenja šumskog vlasništva valjalo bi nastojati, da se postigne približno slijedeći omjer: Općinske šume kao najvažnije, koje bi imale namirivati u glavnom domaće potrebe, trebale bi obuhvatati barem 50—60% i to drvom dobro obraslu šumu, uz mnogo manju i razmjernu površinu opć. pašnjaka. Državne šume trebale bi obuhvatiti 35—40% a privatne ništa ili najviše 10—15% cijele šumske površine na teritoriju države SHS. Dakako, male šumske površine, pogotovo na relativnom šumskom tlu, do odredene površine, ne bi se smjele voditi kao šume.

Opazi li se u kojoj šumskoj općini tijekom godina nedostatak drveta, trebala bi se obvezati država, da će taj nedostatak na površini odnosno masi naknaditi iz svoje šumske površine.

Od vremena do vremena mogle bi se poduzimati revizije pogledom na šumsko vlasništvo.

Za gospodarenje u privatnim, a dobro će biti i u općinskim šumama, valja stvoriti vrlo stroge zakonske ustanove, te usavršiti službu nadzornu.

B. Gospodarstvo te organizacija uprave i posla.

Razumije se samo po sebi, da šumsko gospodarstvo u općinskim i državnim, a i u privatnim šumama iznad staničnog minimuma površine, ima biti strogo potrajno, te se ima voditi na temelju gospodarstvenih osnova, a sječa obavljati dozvolom i uz nadzor šumske oblasti. Osim toga treba da država nad općinskim i privatnim šumama u pogledu cijelog gospodarenja ima preko svojih šumskih organa trajan nadzor.

Za jedan dio šuma barem u Hrvatskoj i Slavoniji postoje gospodarstvene osnove već više godina, pa tu ne bi bilo velikih poteškoća, a ni troška za sakupljanje podataka.

Pošto su predradnje i sastavak gospodarstvenih osnova vrlo skupe radnje, morat će se kod uređenja vlasništva i

novih zaokruženja uzimati obzir na postojeće gospodarstvene odnošaje i na dosadašnje gospodarenje te unutarnje razdjelenja šumskog kompleksa.

Nadalje će se morati uzimati obzir i na to, da se državu što manje optereti u pogledu davanja drva i paše te žirenja tako, da država može na svom šumskom teritoriju što moguće jeftinije i uzornije gospodariti.

Općinsko šumsko gospodarstvo imalo bi se voditi u smjeru, da udovolji u prvom redu domaćim potrebama na drvu, paši i žirenju i potrebama maloobrta.

Državno šumsko gospodarstvo imalo bi se voditi u smjeru, da u prvom redu uzgaja drvo za izvoz i zatim, da gospodari u interesu općem.

Privatno šumsko gospodarstvo iznad minimuma površine imalo bi se po državnim šumskim organima nadzirati, da se gospodari u smislu šumskog zakona i propisa.

Prije nego će se započeti ikakav posao, bezuvjetno je nužno, da vrhovna šumska oblast t. j. ministarstvo šuma i ruda pozna objekt svoga rada.

Prema tomu je nužno, da ministarstvo dobije pregled preko svih šuma, šumskih površina šumskih sastojina i stojbina te inih odnošaja.

Gdje postoje gospodarstvene osnove to je lako doznati, no imamo i takovih šumskih površina, koje nisu ni omeđene, a kamo li, da bi za njih postojale osnove o gospodarstvu. Sastavlјati precizne ili bar približno precizne osnove bilo bi danas preskupo, a zahtjevalo bi i suviše vremena. Tu bi valjalo postupati na najjednostavniji način. Predradnje bi se imale izvesti sa najjednostavnijim strojevima i na najjednostavniji način, a iste bi moglo u određenom roku obaviti sada postojeće i na dotičnim mjestima službujuće šumarsko i lugarsko osoblje, koje dakako najbolje pozna područje svog dosadašnjeg službovanja, samo bi bilo nužno, da ministarstvo izda jedan naputak za izvedbu tog posla, u kojem bi bilo detaljno navedeno, kako će se i kojim redom kod rada postupati.

Taj svoj operat i referat imalo bi to osoblje podnijeti sada postojećoj svojoj šumskoj oblasti do određena roka, a ova opet višoj nadzornoj oblasti i tako bi stvar došla do

šumarskog odsjeka odnosno direkcije, u čije područje spada opisani šumski teritorij.

Iz svih ovih podataka sastavila bi šumska direkcija pregled svog šumskog teritorija u dva prijerka. Jedan ostavila sebi, a drugi poslala ministarstvu.

Na taj način dobilo bi ministarstvo dosta brzo ne baš točan, ali približno odgovarajući pregled nad cijelom površinom šuma u državi i moglo temeljem toga odrediti općenita načela gospodarenja za pojedine krajeve. No što je najglavnije, sad bi se tek mogla sazvati anketa za agrarno šumsku reformu, gdje bi se saslušalo mnjenje i razlozi svih posjednika poljskog i šumskog gospodarstva te ostalih interesenata.

Ova mnjenja i svoj predlog podnijelo bi ministarstvo privremenom narodnom predstavništvu na pretres, a privremeno narodno predstavništvo odredilo bi glasovanjem najshodnije, što je nužno do izbora legalnog narodnog zastupstva, da se provede u interesu države i svih državljanima. Konačno — narodno predstavništvo pretreslo bi zakonski predlog ministarstva u tom pitanju eventualno ga popunilo, glasovalo o njemu i to bi onda bila osnova zakona, koja bi se predložila legalno izabranom narodnom zastupstvu na prihvat ili obratno.

Vidi se iz svega ovoga, da se konačnom uređivanju pitanja vlasništva sada još ne može pristupiti, jer bi svaka nova uredba bila protuzakonita, pošto ne postoji faktor, koji ima zakonitu i moralnu moć odlučivanja, no bezuvjetno je nužno, da se provedu sve predradnje, koje su nužne kod rješenja tog pitanja i reforme vlasništva koli poljskog toli šumskog, a u te predradnje spada organizacija uprave i rada, te sabiranje podataka, potrebnih za tu reformu.

Za taj posao svakako je potrebno osobljje. To osobljje nužno je statuirati t. j. odrediti mu dužnosti i prava.

Kako znamo postoje šume državne, općinske i privatne, te različitih korporacija. Prema tomu postoji i osobljje državno, općinsko i privatno.

Uprava i nadzor nad gospodarstvom u šumama zem. zajednica bila je i dosada u rukama zemaljskoj vlasti u Hrvatskoj i Slavoniji podvrženih šumara, pa se prema tomu

ti šumari mogu smatrati već sada državnim organima. Činovnike i službenike imovnih općina imenovala je vlada na predlog odbora imovne općine. Bilo je prema tomu to osoblje polu općinsko polu — zemaljsko (državno).

Da se provedu sve gore spomenute predradnje u redu i dosta brzo, nužna je dobra i jedinstvena organizacija a jedinstvena je organizacija nemoguća, dok bude postojalo toliko kategorija šumarskog osoblja.

Stoga neka ministarstvo dekretira sve zemaljske i imovno općinske šumare i lugare državnima činovnicima i službenicima uz naknadno odobrenje zastupstva imovnih općina i inih korporacija.

Privatne pak šumarske činovnike i službenike neka pozove — koji hoće — da prinesu svoje kvalifikacije, pa ih treba imenovati privremeno državnima t. j. dati im taj naslov, s kojim će biti skopčana stanovita odgovornost i posao i beriva, no samo dok traje taj posao predradnja, pa im povjeriti predradnje u privatnim šumama njihova područja.

Poslije, kad se pitanje vlasništva uredi zakonskim putem, te u slučajevima, gdje iz privatnih šuma nastanu općinske ili državne šume, postaju i privatni činovnici i službenici državni, a sa ostatkom privatnih šuma mogu gospodariti ili privatni činovnici, ili gospodarenje tih šuma povjeriti susjednom državnom šumaru uz otstetu. Nadzor nad gospodarenjem stanovitog kompleksa privatnih šuma neka vrši nadzorni državni šumarski činovnik.

U ministarstvu šuma i ruda, te u svakoj direkciji bile bi prema kategorijama vlasništvo tri sekcije, a svaka od tih sekcija dijelila bi se opet u referade prema svrsi posla.

Iza šumskih direkcija došle bi odmah kotarske šumarije. Posebne bi bile za državne šume posebne pak za općinske šume, a to za to, da se posao može intenzivnije obavljati.

Netko bi možda bio i za to, da se za teritorij manji od direkcije, a veći od šumarije uvrsti nadzorništvo. Ja nisam za to. Bolje je onako, kako sam predložio, jer su na onaj način šumarije pod neposrednim nadzorom direkcije. Više upravnih stepenica pogoduje i većem birokratizmu te sporosti posla.

Stoga baš i same kotarske šumarije ne bi smjele biti velike s razloga, što je kot. šumaru nužno za dobro upravljanje, da svoj teritorij dobro pozna.

Da se sva pitanja šumske stručne, osobna itd. u buduće rješavaju u redu i na korist opću te u smislu što veće pravednosti, te da ravnatelji direkcija mogu što bolje upoznati svoje činovništvo, dobro bi bilo svakiput kad se nabere stručnih i komplikiranih pitanja, no svakako barem jedanput godišnje, da direkcija sazove sve upravitelje šumarija skupno k sebi. Tu bi se nakon rješenja zakućastih stručnih pitanja držali i referati iz različitih šumarskih struka, a ovaj sastanak bio bi i povod za međusobno upoznavanje stručnjaka te bolju izobrazbu.

Da se dobije dobro stručno osoblje nužne su i dobre škole ali i dobra praksa.

Valja osnovati potpuno visoko šumarsko učilište. Iz tih učilišta valja, da izidu ljudi stručno naučno za viši poziv spremni. Za polazak takove škole dostačno bi bilo šest ili sedam razreda srednje škole.

U prvom i drugom tečaju predavale bi se discipline kombinovane srednje škole VII i VIII. razreda te neke pomoćne znanosti šumarstva, koje se predaju sada I. i djelom II. godine. U III. IV. i V. tečaju predavali bi se opći stručni predmeti. U VI. ili ako bi se još uvela i VII. godina specijalizirao bi se slušatelj u odabranom stručnom predmetu.

Da se dobije spremnih i izobraženih šumskih tehničara valjalo bi osnovati i t. zv. šumske srednje škole.

Iz tih bi izilazilo osoblje, koje bi se moglo upotrebljavati za nadzor i vođenje šumskih radnja.

Da se dobije opet spremnih čuvara šume nužno bi bilo osnovati lugarske tečajeve nakon četiri razreda pučke škole od 6–8 mjeseci.

Svakako, da bi se u svim tim školama morala posvećivati velika pažnja praksi — praktičnim vježbama u naravi na uzornim šumskim gospodarstvima.

Nakon svih onih škola i tečajeva ne bi bilo nužno polaganje t. zv. praktičnog ispita, nego bi pojedinac prvo vrijeme bio dodjeljivan u službu starijim praktičarima, pa u koliko bi se pokazao sposoban dala bi mu se samostalna služba.

Nabacio sam tu eto nekoje misli u pogledu reforme vlasništva, organizaciji službe i rada, te gospodarstva šumskog u želji, da se to pitanje što brže i bolje na korist sviju riješi.

Privredni problem Bosne i Hercegovine.

Napisao šum. inž Dr. I. Zubović.

U čemu je problem.

Šumska ekonomija.¹

U prva tri poglavlja opisao sam i iznio glavne pojave bosanske privrede i uočio one momente, koji su karakteristični za njezin razvitak u cijelosti. Za ovo doba (pred rat 1914). Zato treba da to isto učnim za šumsku granu bosanske privrede. Jer u jednoj zemlji sa pretežno naturalnom produkcijom, u kojoj je 50% površine pokriveno šumom, zauzimlje šumska ekonomija svakako toliko odlično mjesto, da je možemo zasebno obraditi. Ipak se u ovom poglavlju gdje se radi o izlaganju privrednog problema u cijelini ograničujem samo na osnovne momente, koji su odlučni za značenje bosanskih šuma u narodnoj ekonomiji; ostalo, objašnjenja i razvoj do današnjeg stadija, obradiću u poznjim glavama.

Mišljenja o značenju šuma u narodnoj privredi danas su prilično utvrđena u nauci. Uza sve to u javnosti: u štampi, među inteligencijom, u narodu ima toliko različnih shvatanja, najoprečnijih i najneosnovanijih u ovom pitanju, da se stanovište javnog mišljenja može nazvati nastranim i konfuznim. Radi toga moramo u izučavanju privrednih problema prema šumskoj ekonomiji da postavimo ponajprije izvjesne kriterije, koji mogu vrijediti kao pouzdani i od kojih ćemo polaziti u svom ispitivanju.

Kao mjerilo vrijednosti šuma u nacionalnoj ekonomiji uzima se danas korist, koju one donose: imaterijalna i ma- materijalna.

¹ Odlomak iz veće radnje pod gornjim naslovom, koja je izlazila u „Novom Delu“ u Sarajevu. 1918/19.

U imaterijalnu korist od šuma računa se njihov klimatski uticaj, uticaj na reguliranje voda, zaštita terena i naselja i njihovo estetsko i higijensko značenje po stanovništvo.

Prvo je dakle klimatsko pitanje šuma. Predaja i komocija u ispitivanju bili su uzrok, da su se do u najnovije vrijeme svi nepoznati uzroci klimatskih promjena prenosili na šume. Cijele zemlje kao: Palestina, područje Tigrisa i Eufrata, Dalmacija i Hercegovina, zapadna Bosna, pa čak i ruske stepne samo zato stoje tako nisko sa svojim poljskim kulturama, što su devastirane šumski: „Konsekvensija svih konsekvensija je sve rapidnije opadanje poljoprivredne proizvodnje, dok ne opuste cijeli komadi zemlje.“¹ Istorija i putopisci sve je angažovano da dokaže ovu istinu. Šuma je u očima svijeta uzrok i periodičnim promjenama u kontinentaloj klimi: šuma sad povećaje, sad umanjuje množinu padalina, kako kad tumaču ustreba. — Novija šumska meteoreološka ispitavanja izbrisala su međutim skoro posve klimatsko pitanje šuma. U šumi je doduše za koji grad manje ekstremnih temperatura, ali srednjogodišnja temperatura uzduha u šumi diferira jedva za koju desetinu grada od one u otvorenim mjestima. A slično je i s temperaturom zemlje. Šumski uzduh je poradi jake transpiracije nešto vlažniji. Nešto vlažniji morao bi biti i radi opadanja maksimalnih temperatura. Šuma ustavlja uz to vlažni uzduh, koji je projekcija; ali samo minimalna množina uzduha, koji nosi vlagu, prolazi kroz šumu, sve drugo struji iznad šume. Množina padalina zavisi zato u glavnom od vjetra i konfiguracije tla, a ne od šuma. I sve ono što se pripisuje šumama u ovom pogledu treba u glavnom prenijeti na konto ovih dvaju faktora. Danas smo na čisto stijem, da ne može biti govora o kakvom klimatskom djelovanju šuma na daljinu. (Schwappach: Forstpolitik etc. Leipzig 1894.)

Positivan je uticaj šuma u regulaciji voda i zaštiti. Šuma zadržava svojim krošnjama padaline, šumsko zemljишte apsorbuje mnogo vode, i zadržava je da ne otječe, nego prodire u dubinu. Isparivanje zemlje je u šumi manje, a potreba vegetacione vode veća. Koeficijent otjecanja uzima se u šumi sa 45% (uračunavajući u to i prodiranje u du-

binu) prema 55—60% na slobodnom terenu.¹ Ipak je pogrešno misliti, da šumama pripada kakva važnost kad se radi o vodenim katastrofama. Jer šume jedva ako izazivaju kakvu razliku od nekoliko milimetara padanja, a to je kad se radi o velikim vodenim proložima neuračunjivo. Šume štite više mehanički. One vežu korjenjem i pokrovom gornji plodni sloj zemlje, da ga ne odnese voda. Štite tako od bujica, erozivnog djelovanja vode, da ne odroni i ne odsplovi zemlju. Jednako štiti šume od živog pjeska, a kulture i naselja od lavina i bura. U takome slučaju postaju šume zaštitne, a zemljista na kojima su takove šume apsolutno šumska zemljista.

Higijensko i estetsko značenje šuma je u doba sveopće industrijalizacije i svuda uvaženo. (U higijeni se šume cijene poradi čistoće zraka, a ne poradi ljekovitosti.)

Prema gornjemu je imaterijalna važnost šuma svedena u dosta umjerene granice. Uza sve to podiže se njezina cijena i kad je posmatrana i samo sa ovog gledišta stalno i rapidno; osobito u kulturnom svijetu, koji je osjetio šta znači doista biti bez šuma. Pokret za restauraciju i konzerviranje šuma dobio je tako značaj jednog sveopćeg međunarodnog kulturnog pokreta.² Pitanje materijalne koristi šuma postaje zato jedan pozitivan kriterij i za nas.

Bitna korist od šuma je materijalne naravi: korist od drveta i izvjesnih sporednih produkata iz šume.

Korist od drveta je raznostruka: u tehničkom i privrednom smislu.

U modernoj tehnici je drvo mnogo izgubilo od svoje cijene. Ugljen i željezo su ga potiskivali sve više natrag. Ovo osobito vrijedi za gorivo drvo. Tehničko drvo zadržaje međutim i dalje svoju vrijednost i ona stalno raste, jer je potreba tehničkog drveta sve veća i vrlo teško je nadoknadiva. To je očito prema cijenama drveta, koje rastu ne samo

¹ Usporedi: Wang: Wildbachverbauung S. 95. — Vidi Tolsky: Über Einfluss des Waldes an Bodenfeuchtigkeit. Prema Cieslaru. Zentr. Blatt f. d. gesamte Forstwesen. 1916.—3/4.

² Na zadnjem internacionalnom šumskom kongresu u Parizu iznešeni su napose zahtjevi za pošumljivanjem, internacionalnim izučavanjem influencije šuma na režim voda, osnivanjem narodnih parkova i dr. Ministar Klemantel označio je tom prilikom nerazumno iskoriscivanje šuma, kome su one postale velike žrtve jedne rđavo sh. acene civilizacije, svjetskom opasnošću. (Doslovno: Le monde périra faute de bois!) — Vidi: Revue des eaux et forêts Le congrès forestier international). Paris 1913. P. 395.

relativno, prema padanju kupovne snage novca, nego i stalno preko toga. U malim seoskim gospodarstvima održatće međutim i drvo za ogrjev svoju potpunu vrijednost. Kulturni razvoj ne će zato umanjiti tehničko značenje drveta, nego će ga prije povećati.

Poradi svojih tehničkih svojstava postalo je drvo neobično važan predmet narodne privrede. Ono reprezentira cijenjene privredne vrijednosti, postaje predmetom moderno uredene produkcije i velikog prometa, angažuje vrlo mnogo ljudskih snaga i participira u privatnim i u državnom gospodarstvu vrlo visokim ciframa. Šumska produkcija je do duše još uvijek pretežno naturalna i konservativna. Ona radi sa visokim kapitalom osobito u materijalu a ekstenzivna je po upotrebi ljudske snage i spora u vremenu, računajući vijekovima i decenijima, a negodinama. Uza sve to je ona važno vrelo zarade i postepeno raste u svom intenzitetu. Po njemačkoj statistici stanovništva okupirala je njemačka industrija drveta još 1882 g. 1.375 miliona stanovništva. 1895. živilo je oko 5% njemačkog stanovništva ili direktno od šumarstva ili crpeći svoj dohodak u poslu oko prerađivanja drveta.¹ Mamen cijeni broj šumskih radnika Njemačke na 500.000.² Veliko ekonomsko značenje šuma pokazuje vrlo jasno statistika produkcije i prometa. Njemačka produkcija drveta je godišnje 54 mil. m³ bivša Austro-Ug. 61, a Rusije 270 mil. m³. Za izdržavanje evropskih željeznica ode 30 mil. m³ drveta u podvlake. Za svjetsku industriju papira trebalo je 1913 g. 38 mil. m³ drveta. U evropskom prometu dosiže drvo vrijednost od 1.5 milijarde maraka. U Finskoj odpada polovica izvoza na drvo; Rusija i bivša Austrougarska i Švedska pokazivale su 1909 g. aktivu od: 269, 209, 143 miliona kruna; Njemačka, Francuska, Italija pasivu od: 324, 122,119 milijona kruna. Ovim visokim ciframa odgovara jednako i financijalni uspjeh šumske ekonomije. Po Mammenu iznosi čisti prihod njemačkih šuma $\frac{1}{2}$ milijarde maraka, a jedno od najekstenzivnijih šumskih gospodarstava, državne ruske šume nosile su još 1911 g. 235 mil. fr.

¹ Pritom treba imati na umu, da Njemačka ima svega 25% šume, ili 0.26 ha na 1 stanovnika. Uporedi: Eredres: Handbuch der Forstpolitik. Berlin 1905.

² Mammen: Bedeutung des Waldes insbes. im Kriege. Dresden und Leipzig 1916. P. 35.

Šumski poslovi i prerađivanje drveta donose njemačkim radnicima godišnje 800 milijuna maraka.¹ Uočimo li još one sporedne koristi od šuma koje je približno teško obilježiti ciframa, kao: pomoć poljodjelstvu; suho drvo (Leseholz), jagode, gljive, lov, ribarstvo, pašu, list, dubre i dr. to će korist od šuma stajati objektivno na zamjernoj privrednoj visini. Taj fakat je vrlo dobro postavljen i onim visokim ciframa, kojima šume participiraju na narodnom gospodarstvu pojedinih država. Za primjer ističemo njemačke šume, koje Mamen cijeni na 25 milijardi maraka.

Prema izloženim činjenicama imaju šume svoje posebno mjesto u narodnoj privredi: visoko su cijenjene i posebno proračunane, odstupajući od normalne bankovne kamatne stope i računajući sa 1—1·5%, niže po tako - zvanoj šumskoj kamatnoj stopi (Presler), računajući posebno sa vrijednostima budućnosti (Erwartungswert der Waldwertrechnung). Ipak se uza sve to i u šumskom gospodarstvu mora imati ekonomski princip i paziti na granicu rentabiliteta.

Posmotrimo sada šumsku ekonomiju Bosne i Hercegovine.

Ona je već po prirodi zemlje opredjeljena da postane jednom od glavnih grana bos. herc. privredi. Sa 42% brdskog šumskog zemljišta, glinenastog i humognog sastava, — izuzevši krš — klimatski topla i vlažna, Bosna je od prirode određena da daje 50% svoje površine u šumsku privrodu. I ta se relacija održala i do danas, tačnije 49·32% odnosno 2,516.827 ba. Pa i po vrsti drveta spadaju ove šume u bolje; u državnim šumama ima 110.858 ha. čiste rastovine, 282.343 ha. čistih četinara, 113.076 ha. mješovite šume jelove i bukove, 188.260 ha. mješovite rastove i bukove šume (po Petrašeku). Od državnih šuma otpada 1·3619 mil. ha. na visoke, 0·344 mil. ha. na niske šume, a 0·212 mil. ha. na šikaru. Od svih šuma su 75·64% državne. Sam je kvalitet šuma svakako niži. To svjedoči veliki procenat zapuštene šikare; a to je jasno i po karakteru prezrelih i razrijedjenih visokih prašuma. Uza sve to razumljivo je i prema gornjemu, kako bi dalekosežno značenje mogla da ima šumska ekonomija u narodnoj privredi ove zemlje. Pa ipak konkretno stoji stvar drukčije.

¹ Uporedi: Mamen: Die Bedeutung des Waldes P. 33. id. Revue des eaux et forêts 1913. Le mouvement forestier à l'étranger P. 737.

Prve, imaterijalne koristi od šuma. Od velikog značenja je ovdje, uz ovo kulturno stanje naroda i karakter terena, jedina zaštita terena, da se očuva u produktivnom stanju. Sve druge imaterijalne koristi su za ovu zemlju više koristi budućnosti, koristi samo potencijalne prirode, koje će istom u kasnijem kulturnom razvitku zemlje doći do svog pravog izražaja.

Protivno tome posve su evidentne materijalne koristi od šuma. Istina je doduše, da Bosna nema visoko razvijene industrije i da je njezin promet i odviše ograničen. Ali ipak ima ovdje kao i svuda izvjesnog tehničkog života: ima izvjesnih industrija u razvitku i ima neke saobraćajne, građevne tehnike i prometa. To traži relativno veliki konzum drveta. A on sav, od željezničkih pragova pa do radničkih kuća, pokriva se iz domaćeg šumarstva. Osim toga sav obrt i svi zanati: bačvarski, kolarski, stolarski, građevni i dr. konzumiraju veliku množinu tehničkog drveta. Ali sve nadmašuje i po svojim potrebama i po svom socijalnom značenju poljoprivreda, koja je ovdje kao rijetko na kom mjestu toliko vezana za šumu. Da se ilustrira taj odnošaj dovoljno je istaknuti, da samo erarne šume daju težacima 1,800.000 m³ servitutnog drveta svake godine.¹

¹ Po zvaničnim datama izdavano je servitutnog drveta 1,296 mil. m³ (Upor. izv o upr. B. i H. P. 111.) Ova cifra je i suviše netačna. Ona je uzeta po izvještajima šumskih organa, koji se sastavljaju na temelju lugarskih knjiga o servitutnom drvetu. Međutim je i taksovano kako je vrše neuki lugari netačna, a osim toga veliki dio šume se posjeće bez ovlaštenja lugara i ostane neunešen u njihove knjige. Zato mislim, da se gornja data moraju ispraviti procjenom drveta, koje se doista troši. Broj poljodjelskog stanovništva može se ustanoviti sa 1,676.690, a ono sve ima pravo servituta (uz male izuzetke). Ako računamo, da dolazi 10 duša na jednu kuću, što je valjda i previše, to odgovara 167669 kuća. Od tih su najmanje $\frac{1}{2}$ smještene u krajevima bogatim šumom (možda i više, jer šumski su krajevi gušće naseljeni od Krša), i troši u najmanju ruku 20 m³ drveta na godinu. U gospodarstvima, koja sam ja ispitivao troši se znatno više. U većini slučajeva što sam opažao izgori: $\frac{1}{2}$ godine po 1 tovar na dan, $\frac{1}{2}$ godine po $\frac{1}{2}$ tovara na dan. To je u svemu 270 tovara na godinu. Računajući tovar sa 0'2 pr. m. to iznosi 54 pr. m. ili preračunato sa 0'7 u. m³ = 37'8 m³. Radi bolje pouzdanosti, jer ovo je još uvjek samo okularna procjena, uzeo sam ipak 20 m³. (U operatu za uređenje ugovornog područja H. I. A. G. Una, u Kozari uzet je kvantum, od 25'34 m³ na svako ognjište, a i to je pre malo). Otuda njihov godišnji konzum 2,235.586 m³. A računamo li za područje Krša samo $\frac{1}{4}$ konsuma, to iznosi sva potreba drveta 2,515.034 m³. (Ovaj veliki kvantum lako je objasniti načinom loženja u bosanskim kućama, gdje na otvorenom ognjištu gore cjepanice po cito dan). Od ove množine drveta pokrivaju privatne šume, koje su djelomično slobodne, djelomično opterećene servitutima najviše $\frac{1}{4}$. Prema tome lifieruju državne šume B. i H. najmanje 1,8 mil. m³ drveta; dakle za 0'5 mil. m³ više nego po zvaničnom izvještaju.

U poredbi sa njihovom raširenošću ne zauzimaju međutim šume B. i H. u ekonomskom životu zemlje ni izdaleka onaj položaj, koji bi im trebao pripadati. Kao radna središta dolaze one posve u pozadinu. Po statistici stanovništva od 1910 g. zabavljen je samo 1,16% stanovništva u šumarstvu i industriji drveta (i papirja). Statistika posljednjeg doba pokazuje godinu 1907. kao jednu od najposlejnijih u šumskom prometu. Pa ni tada ne okupira šumska industrijia nego 6926 radnika sa godišnjim prihodom od 4,34 mil. kr. odnosno 629 kr. na glavu.¹ Jedna četvrtina tih radnika bili su doseljenici iz Austro-Ugarske monarhije. Jednako je slab financijski efekat b. h. šuma. Još g. 1905. iznosili su primici od šumarstva 3,014.540 K a izdaci državnog proračuna 1,875.550 K. Otuda cijela aktiva 1,156.990 K. Pretpostavivši površinu šuma od 1.857550 ha, to odgovara relativnom prihodu od 0,95 K na ha. Dakle prihodi, koji daju jedva 2% od onoga što su u to doba davale moderno uredene šume (Saske, Badena, Wirtemberga i. dr.) U zadnje vrijeme su se povećali doduše i prihodi b. h. šuma. Tako je čisti dobitak iznosio 1909 g. : 1,432 mil. K a 1913 g. : 3,596 mil. K, ili 1,86 Kr. na ha.² Ali i pored svega toga pokrivale su i te godine b. h. šume jedva 4% zemaljskog proračuna.

Ali da se ustanovi totalno ekonomski uticaj šuma u zemlji, nije dovoljno da se ograničimo samo na ove prihode u novcu, jer Bosna je još uvijek zemlja naturalne privrede. A zemlje sa primitivnim i naturalnim gospodarstvom računaju više sa šumskim prihodima u maturi nego u novcu. Zato je na mjestu, da se i opet dotaknemo servitutnog drveta b. h. šuma. Ja cijenim vrijednost toga drveta na 0,9 mil. K.³ Uz to pridolazi još vrijednost onog drveta, koje se izdaje svake godine besplatno: općinama, privatnicima i kulturnim

¹ Uporedi ovde i primjere brdskog gospodarstva iz predašnje glave.

² Uporedi Budget der Verwaltung in B. u. H. JB. 1909—1913. — Ovo naglo povećavanje prihoda treba tumačiti prije privodenjem novih kompleksa eksplotacija nego podizanjem intenziteta same privrede.

³ Računajući sa nižim kvalitetom servitutnog drveta — ponajviše bukva od 7 cm. ovršne deblijine na više, — minimalnom novčanom snagom bosanskog težaka, malim potraživanjem servitutnog sortimenta na trgu, nezgodnim transportnim prilikama, ja sam uzeo cijenu od 0,50 K po m³ kao podlogu za procjenu. Vladin izvjestitelj je računao sa 1,85 K na m³ na panju. Ja mislim da je to previsoka cijena; po gotovu dok se računa za prodano prima tehničko drvo po ugovoru 1,48 K, a po ofertu 3,14 K.

institucijama. Službena statistika ga cjeni na 522.190 K. Ostali naturalni prihodi od šuma vode se u urednim gospodarstvima kao sporedni prihodi. Tu spadaju žir i drugi plodovi, šiška, kamen, lov i ribarstvo.¹ Svi su ti prihodi već izraženi ovdje u novčanom prihodu. — Ostaje još jedno šumsko vrelo prihoda, koje ovdje nije nikako sporedne naravi, to je šumska paša. Važnost te paše očita je već po onome što sam iznio u jednoj ranijoj glavi o stočarstvu.² Da se ocijeni vrijednost toga prihoda, potrebno je ponajprije utvrditi onaj broj stoke, koji je ovisan o šumskoj paši. Poradi udaljenosti i boljeg obrasta erarnih šuma, služe one u manjem opsegu za pašu, od privatnih. Tako možemo računati da od : 1,309 mil. goveda, 2,499 mil. ovaca i 1,447 mil. koza Bosne i Hercegovine ovisi: 0·8 mil. koza cijelu godinu, $1\frac{1}{2}$ mil. ovaca $\frac{1}{4}$ godine, $\frac{1}{2}$ mil. goveda $\frac{1}{2}$ godine od državne šumske paše. Vrijednost paše utvrdit ćemo u ovom slučaju prema visini kapitala, koji se njome podržaje. Računajući sa kvalitetom i niskim cijenama, iznosi taj kapital oko 25 mil. K. Računajući sa 2% rentabilitetom bosanskog stočarstva, mogli bi postaviti vrijednost paše kao interes toga kapitala, odnosno redovnu godišnju rentu od $\frac{1}{2}$ mil. K. Ali ako uvažimo faktično gospodarenje u Bosni i cijenu, koja se stočarstvu pridaje, bez obzira na njegov rentabilitet, možemo računati sa 3—4%. Pa nećemo pogriješiti ako cijenimo vrijednost šumske paše na 0·8 mil. K.

Iz gornjih razlaganja se može ustanoviti prihod bosanskih državnih šuma u brojevima. On iznosi, ako sumiramo sve spomenute vrijednosti : 3·379 mil. K u ranijim godinama odn. 6,218 mil. K u g. 1913. Relativni prihod prema tome, 1·82 K odnosno 3,16 K. Razumljivo je da se ne da sve supsumirati pod ove brojeve i da je vrijednost faktičnog prihoda u svemu ipak veća. Uza sve to ostaju ovi mali brojevi pozitivno mjerilo za mali privredni efekat bosanskog šumarstva. To će se najbolje vidjeti, ako pokušamo prema ovome konkretnom prihodu ustanoviti vrijed-

¹ Šumsko dubre (Streunutzung) nije ovdje poznato.

² Koze žive skoro isključivo od šumske paše. Za ovce ima ona manjeg značenja. Ali su bosanske šume pune enclava i prelaze na svojim granicama u brdske pašnjake, tako da ih je teško izlučiti iz područja paše. Goveda se zadržavaju u šumi za vrijeme dok je šuma bogatija travom, pupovljem i listom od okolnih njiva. To je obično u ranom proljeću i ljetu.

nost samih šuma. Računamo li sa $2\frac{1}{2}$ —3% kao šumskom kamatnom stopom,¹ to će kapitalizirana renta iznositi 112·63—135·16 mil. K odnosno 60·6—72·8 K na ha za godinu 1913 : 207,2—244·7 mil. K odnosno 117·9 K na ha. Tolika bi bila po dohotku vrijednost svih državnih šuma Bosne i Hercegovine; tu je kapital drveta i zemlje, tu je i investirani kapital u šumu. I za svoje doba i ovu zemlju svakako premalene cifre!

Sa ekonomskog gledišta posmatrane ne stoje privatne šume ništa više od državnih. Po gdjekada su prihodi od njih veći, ali je zato supstancija drveta i privredni kontinuitet mnogo manje očuvan. Ovo posljednje vrijedi osobito za gajeve. Gajevi u ostalom i ne spadaju u čisto šumsko gospodarstvo, nego u mješovito gospodarstvo bosanskih težaka, u kome šumarstvo ima zadaću, da kao sporedna grana pomaže stočarstvo i poljoprivredu.

Ima još jedan momenat, koji se ne smije zaboraviti, kad se govori o šumskoj ekonomiji ove zemlje. Treba objasniti zašto je tako mali efekat šumskog gospodarstva u narodnoj privredi. Jer, poznata je stvar, da je Bosna razvila na evropskom trgu drveta trgovinu velikog stila, da je investirala relativno velike kapitale, uredila moderne naprave, iskoristila i izvozila u masama. Da se dobije pregled o iskorištavanju šuma B. i H. navodim ovdje ugovore, koji su sklopljeni krajem 1913. godine, po kojima se vidi i opseg iskorištavanja, trajanje i dohodak za državu.

A. Ugovori o sjeći drveta, koji su još na snazi. (Str. 302—307.)

Radi poredbe navodim sada ne iskorištena područja, koja su na prodaju određena.

B. Šumska područja kod kojih je dogotovljen šumski katalog da se prodaju. (Str. 308—309).

C. Neprocjenjena šumska područja, koja su određena za prodaju drveta na veliko. (Str. 310—311).²

¹ Za pravo bi morali računati sa još manjom kamatnom stopom, jer se bos. herc. šumarstvo da daleko više intenzivirati i njegove vrijednote rast će brže nego u evropskim šumarstvima. — Ipak ostajemo kod ove svuda uobičajene stope.

² Prema zvančnim podacima pokupljenim kod zemaljske vl. de u Sarajevu.

A) Ugovori o sjeći drveta.

Tek. br.	FIRMA	Ugovor traje god.	U g o v o r n o		
			Naziv mjesta	Aproksim. površina Ha	Vrsta dr- veta
1	Pavlović	6	Pastirevo	1.006.—	bukva
2	"Una" akc. društvo za drv. industr.	15	Kozara pl.	7.575·80	jela lipa bukva
3	Schmutzer Brabetz	20	Kozara pl.	6.530.—	jela bukva
4	Zurunić Simo	10	Grmeč pl.	6 331·40	bukva
5		30	Grmeč pl.	13.163·03	četinj. drvo
6		30	Klekoča	32.195·62	" "
7	Akc. društvo za bos. industr. drveta Otto Steinbeiz	10	Vi enac Jedovnik	2.996·38	" "
8		10	Sator	2.296·66	" "
9		10	Staretina	621·35	" "
10		20	Pliva	10.211·35	" "
11		20	Janj	2.940·70	" "
12	Filipović Šerifbeg	20	Šiša, Palež, Bobenjak	2.873·23	četinj. drvo
13	Gerhardus & Sinovi	12	Prijed., Novi, B. Luka	9.854·50	hrast
14	Babić Spasoje	10	Čemernica	2.300·	jela, omora, bukva
15	Elektr. akc dr. u Jajcu	—	Glasinac, Šedinac	2.365·40	jela, omora, bukva
16	Džinić Hamdibeg	10	Dnoluka	823.—	omora, jela, bukva
17	Hagenbuhler Georg	20	Ugar	4.900·61	omora, jela
18	Milić Lazar	20	Vrbanja Bjela	9.115.—	omora, jela, bukva
19	"Bosna" & Konz.	20	Nemila	8.067.—	četinj. drvo bukva hrast
20	Akc dr. za lskor.drv. Teslić	30 38	Usora, Lukavac	52 360·35	četinj. drvo bukva
Iznos .				178.537·38	četinj. drvo bjelogor. stabala

koji su još na snazi.

p o d r u č j e		Pri-mjedba	Cijena po m ³ u krunama		Aproksimativni god. prihodi	
u svemu	na godinu		I. kl. gradevno drvo	II. kl. gorivo drvo	na temelju ugovora očekuje se	faktički
105.000	17.500	od 1913.	3·60	1·20	37.920	—
150.000	10.000		2·—	0·60		
22.500	1.500		6·—	0·60		
300.000	20.000		1·40	0·30		
306.000	15.000		5—6·50	3·20		
940.000	47.000		2·80-4·30	1·—	177.875	139.033
45.000	4.500	stabla	5·— po	stablu	22.500	17.500
2.963.799	98.793		2·40	0·80	173.875	
7.737.480	257.916		2·40	0·80	453.930	
290.184	29.018	od 1921.	2·80	1·—	60.358	
447.862	44.786		2·80	1·—	93.153	4, 5, 9
182.562	18.256		2·80	1·—	37.973	
2.174.638	108.732		1·12	0·60	99.163	
6.2.157	33.607	od 1914.	1·64	0·60	49.859	743.395
461.091	23.054		8·—	6·—	176.924	—
240.000	20.000	guljeno dr.	1·10	0·55	20.676	20.676
85.000	8.500		6·70	3·—		
115.000	11.500	od 1913.	3·42	—	90.516	—
192.000	4.500		3·—	1·—		
64.279	6.000		—	0·50	12.900	14.712
200.000	20.000		5·10	2·50		
30.000	3.000		2·50	0·70	100.620	—
842.349	42.117		8·06	1·20	290.345	—
1.007.000	50.350		4·30	2·10		
574.000	28.700		1·40	—	228.115	—
366.000	18.300		6·30	2·—	—	—
385.650	19.282		1·80	—	—	—
20.000	1.000		14·—	0·50	—	—
1.412.025	44.955	po novej osn. 1914.	1·20	0·60	108.800	109.575
3.405.681	112.511		—	0·40		
19.484.351	827.924					
6.202.110	287.993					
45.000	4.500					
					2.419.661	

Tek. br.	FIRMA	Ugovor traje god.	U g o v o r n o		
			Naziv mjesta	Aproksim. površina Ha	Vrsta drveta
21	Liska Moric	{ 16	Oskovo, Gostov.	3.077—	bor jela, omora
22	Gregerzonovo akc. dr. za šum. ind.	{ 25 20	Gostović	19.337·50	bor jela, omora bukva
23	Fišer Ignac	{ 2	Ozren	2.388—	bor bukva hrast
24	Šukani Đovani		Kruščica	15.492·80	jela, omora
25	Štajnmec Franc	{ 15	Misača	2.446·40	jela, omora bor bukva javor, jas, brij.
26	Kavalini Feliks	10	Točilo—Raduša	500·000	omora, jela
27		30	Podr. Donje Krivaje	12.175·90	
28		30	Gor.	17.250·40	
29	Bos. šum. industrija	30	Žep. pl.	10.981·10	jela
30	Ajzler & Ortlib	8	Duboštica	2.417·10	omora
31		8	Trstionica	3.626·40	bor
32		4	Zvijezda	1.404·90	
33	Prnjatović i Stijak	{ 6 10	Rečica Trenj—Glogovo	1.116·93	jela bor, jela bukva
34	Iva nišević Ilija	{ 10	Rokov laz-Kiser	812·20	jela bukva
35	Suhi Teodor	10	Duboki potok	774—	bukva
36	Gašević i Husejović	{ 10	Idbar	608·50	jela, bor munika bukva
37	Finci „Jela“ & Co.	{ 12	Preslica-Lamište	1.175—	jela, omora bukva
			Iznos .	{ 274.651·51	četinj. drvo lisnato drvo stabala

p o d r u č i e		Pri-mjedba	Cijena po m ³ u krunama		Aproksimativni god. prihodi	
Prosječna masa drveta u m ³ koja se može izdati	u svemu		I. kl. gradevno drvvo	II. kl. gorivo drvvo	na temelju ugovora očekuje se	faktički
na godinu						
300.000	30.000		2·20 1·20	0·60 0·60	54.990	54.990
875.000	35.000		2·— 1·50	0·40 0·40	115.384	115.384
80.000	4.000		1·8 po	stablu		
10.000	5.000		5·10	1·80		
16.000	8.000		2·05	1·20	49·285	—
6.580	3.290	stabla	6·50 po	stablu		
400.000	20.000	Ugovor o tiferovanju	9·80	—	196·000	30·366
360.000	24.000		3·10	1·30		
5.700	380		4·—	1·30		
34.995	2.333		2·—	0·40	64.934	—
12.000	800		8·50	0·40		
—55.000	5.500		4·70	3·30	22.770	15.826
10,200.000	400.000	od 1905. " 1906. " 1914.			672.708	672.708
2.160	360		5·10	3·25		
16.100	1.610		5·75	3·26	21.547	—
51.000	5.100		3·15	1·50		
45.000	4.500		4·50	0·80	27.292	—
40.000	4.000		2·—	0·40		
100.000	10.000	od 1913.	—	2·56	25.600	—
4.300	430		5·—	0·30		
—	—		3·—	0·30	6.707	2.199
30.800	3.080		2·50	0·60		
80.000	6.666		2·60	0·60	15.232	31.381
50.000	4.166		1·—	0·60		
31,837.611	1,361.370				3,676.810	—
6,616.905	329.472					
51.580	7.790					

Tek. br.	F I R M A	Ugovor traje god.	U g o v o r n o		
			Naziv mjesta	Aproksim. površina Ha	Vrsta dr- veta
38	Feltrineli Đus. & Co.	10	Igman-Hrasnica	1.402·10	omora, jela
39		15	Krupa	2.096 —	omora, jela
40	Jos. Banhajer & Sin	5	Visočnik	200 —	omora, jela
41	Société Hellenique Finci Zadik S.	20	Romanija, Mokra,	1.882·08	jela, omora bukva
42	Feltrineli Đus & Co.	20	Bogovići pl.	961·57	jela, omora
43	Najberger Feliks	15	Ravna pl. Pale	1.013·33	jela, omora bukva
44	Braća Šabanović	10	Ravna pl.	187·50	jela, omora
45	Faltrineli Đus & Co.	20	Prača Gor.	5.161·23	jela, omora bukva
46	Akc. dr. šped. trgovaca	4	Prača d., Mokranj,	299 16	bukva
47	Blankini & Karahmet	20	Kovač, Stakorina II.	1.769·28	jela, omora bukva
48	T. Mehterohajmer (a. d.)	12	Višegrad	12.079 61	četinj.
49	Gedet & Co. a. d.	20	G. Drina-Foča	9.593 40	omora, jela bukva
50		10	Crna Gora (Konjic)	950·77	jela
51	Ivanović & Co.		Statinica	670·77	bor
52		10	Račica	110·97	bukva
		10	Grušće-Rakitnica		jela
53	Fišer Ignac	6	Kasov do	757·34	jela bukva
			Suma A)	313.786·57	četinj. lisnata stabla

p o d r u c j e.		Pri-mjedba	Cijena po m ² u krunama		Aproksimativni god. prihodi	
Prosječna masa drveta u m ² koja se može izdati	u svemu		I. kl. gradevno drvvo	II. kl. gorivo drvvo	na temelju ugovora očekuje se	faktički
	na godinu					
198.622	19.862		2·75	0·50	36 744	
150.000	10.000		3·20	8·80	22.400	134.536
40.000	8.000		5—	2—	36.258	36.258
182.990	9.149		5·45	2·35		
65.858	3.250		2·20	0·30	48.663	—
151.306	7.565		8·40	5·90	59.318	—
209.495	13.966		7·50	1·70		
35.332	2.355		2·50	0·25	84.104	—
71.489	8.000		8—	5—	57.664	29.446
404.552	20.400		7·10	4·60		
989.253	51.250		3·20	0·70	147.781	—
17.140	5.000		—	2—	10.000	—
236.000	11.800		5·40	2·40		
88.000	4.400		1·40	0·10	60.000	—
720.000	60.000		2, 2·60, 3,	0·60	145.006	145.006
1.670.000	83.500		5·75	2·10		
406.000	20.390		1·25	0·50	436.932	—
116.000	11.600		3—	1·60		
80.000	8.000		3—	1·60		
62.000	6.200		1·70	—	61.846	—
12.000	1.200		3—	1·60		
87.000	14.500		9·50	4·50		
1.350	225		3—	0·50	128.512	—
36.167.065	422.452					
8.281.838	164.612					
51.580	7.790					
					5.027.338	

B) Šumska područja kod kojih je dogotovljen

Tek. br.	F I R M A	Ugovor traje god.	U g o v o r n o		
			Naziv mjesta	Aproksim. površina Ha.	Vrsta dr- veta
		Jošavka, Crni vrh	2.325.12	četinj. drvo	
		Ljubić pl.	585.60	četinj. drvo	
		Poljana	1.452.28	četinj. bjelogor.	
		Dobrotuš-Bokšanica	445—	četinj. bjelogor.	
		Drinjača	13.332.71	četinj. bjelogor.	
		Semešnica	3.082.10	četinj. bjelogor.	
		Sebešić-Rastova	6.131.70	četinj. bjelogor.	
		Meždra	1.195.40		
		Crna Gora Nevesinje	3.336.08		
		Grušće-Rakitnica	919.25		
		Šmiljani—Bradina	870.20		
		Gonja Prača	2.766.03	četinj.	
		Sutjeska, Radohinja	939.75	četinj. bjelogor.	
		Kovač Stakorina I.	833.15	četinj. bjelogor.	
		Kalina	5.571.55	četinj. bjelogor.	
		Crna Rijeka	2.173.15	četinj. bjelogor.	
		Zahor Modri kamen	863.50	bukva	
		Kozica pot	3.691.30	omora jela bukva	
Suma B)			{ 50.513.87	četinj. bjelogor.	

šumski katalog, da se prodaju.

područje.		Pri-mjedba	Cijena po m ³ u krunama		Aproksimativni god. prihodi	
Prosječna masa drveta u m ³ koja se može izdati			I. kl. gradevno drvo	II. kl. gorivo drvo	na temelju ugovora očekuje se	faktički
u svemu	na godinu					
194.763						
36.320						
156.080						
12.868						
76.354						
—						
1,263.343						
1,093.626						
534.187						
93.551						
1,066.538						
350.865						
173.267						
78.569						
371.829						
500.965						
74.811						
31.152						
27.242						
19.774						
510.901						
87.505						
18.295						
116.976						
54.512						
633.891						
82.771						
30.000						
61.000						
253.406						
103.669						
89.852						
373.096						
4,805.544						
3,766.634						
		Operat još nije za- stavljen				
		{ stara pro- cijena				

C) Neprocjenjena šumska područja, koja

Tek. br.	F I R M A	Ugovor traje god.	U g o v o r n o		
			Naziv mesta	Aproksim. površina Ha	Vrsta dr- veta
		Kujača	1.000	četinj. bjelogor.	
		Gor. Fojnica	2.000	četinj. bjelogor.	
		Risovac	11.000	četinj. bjelogor.	
		Osmača-Tisovac	30.000	četinj. bjelogor.	
		Konjuh	30.000	četinj. bjelogor.	
		Malovan	3.200	četinj. bjelogor.	
		Javor	8 500	četinj. bjelogor.	
		Majevica	2.000	četinj bjelogor.	
		Javor—Čavka	4.700	četinj. bjelogor.	
		Stožer	2.000	četinj. bjelogor.	
		Jabuka	2.000	četinj. bjelogor.	
		Volovica-Tmor	1.500	četinj. bjelogor.	
Suma C)			97.900	četinj. bjelogor.	

su određena za prodaju na veliko.

područje		Pri-mjedba	Cijena po m ³ u krunama		Aproksimativni god. prihodi	
Prosječna masa drveta u m ³ koja se može izdati	na godinu		I. kl. gradevno drvō	II. kl. gorivo drvō	na temelju ugovora očekuje se	faktički
u svemu						
20 000						
20 000						
60.000						
200.000						
200 000						
1,000.000						
360 000						
360.000						
150.000						
100.000						
1,500.000						
20.000						
75.000						
675.000						
60.000						
100.000						
200.000						
40.000						
565.000						
4,755.000						

U jednom kasnijem odjelku zadržatću se više na ovim ugovorima. Ovdje ih navodim samo demonstrativno, da se vidi, koliko je daleko otišla Bosna u razvitku svoje eksplotacije. Prema njima se vidi, da je već prodano ono što je najbolje i najunošnije, preko 313.000 ha najboljih četinara i lisnatog drveta, najbližeg i najboljeg za eksplotaciju sa masom od preko 44 mil. m³ i godišnjim etatom manje od preko 587.000 m.³ A bilansa izvanje trgovine pokazuje nam najbolje, da se ova eksplotacija već odavno vrši. Tako je izveženo:

godine	drveta i drvenih fabrikata: papira i papir. robe:		
1905	4,9187 mil. q	26,166 mil. K	
1908	6,6386 "	33,055 "	3,446 mil. K
1910	6,9437 "	33,849 "	3,372 "

Glavni sortimenat drveta je rezana roba (1910 g. 24,9 mil. K); zatim građevno drvo, mnogo puta specijalni mercantilni sortimenti. Prosječna vrijednost drveta bila je: 4,87—5,32 K pro q. Ali je ova cijena prije niska nego normalna¹.

Pa ako su i tačne sve cijene, ne стоји visina prometa ni u kakvom odnošaju sa prihodom države. Nastaje pitanje, nije li i ovdje onaj slučaj, da privatna poduzeća odnose u svom dobitku jedan dio prihoda ostalih produktivnih faktora? Da se može odgovoriti na ovo pitanje, potrebno je prema gornjemu prihodu postaviti izdatke angažovane u eksplotaciji. Potrebno je zato znati visinu investiranog kapitala u poslu. A to se u glavnom može uspostaviti. Tako je do 1910 investirano za transportna sredstva: 24,3 mil. K i za sve pilane 10,3 mil. K. Za 30 godina otplatio bi se sav ovaj kapital sa rentom od: 1,988 mil. K (po formuli $r = \frac{K}{1+op}$) Za radnike plaćeno je u jednoj

od najplodnijih godina 1907: 4,34; mil. K. Izdaci za drvo eraru po ugovoru: 2,15 mil. K, po ofertu (javnom dražbom) 0,302 mil. K.² Ostalo bi još da utvrdimo transportne i režijske

¹ Cijenjeno je prema izvještaju sa željeznicama. Ali su u statističkom uredu u Sarajevu mogli da budu pod uticajem nizkih tržnih cijena u zemlji; pogotovo nijesu bili dovoljno upućeni u ekstra sortimente bosanskog komercijalnog drveta.

² Sve navodim prema izvještajima o upravi B. i H. g. 1906—1911.; te Statist. Daten über B. u. H. 1912.

troškove u užem smilu. To ne možemo učiniti. Ali je po-
uzdano, da su oni relativno umjereni, osobito prvi. Jer u Bosni se drvo vozi po iznimnim tarifama, a jednako se ne preopterećuje ni preko ugarske.¹ Prema tome svi glavni troškovi produkcije (osim onih posljednih) iznose 8,791 mil. K. Ne računajući unutrašnje trgovine, nego ograničivši se samo na vrijednosti izvoza, dobici privatnih šumskih poduzeća su ovoje toliko visoki, da se može pouzdano odgovoriti na po-
stavljeni pitanje, t. j. da i suviše nerazmjerne visoki dio dohotka bosanskog erara i radničkog faktora odlazi neza-
služeno na račun poduzetnika. Dakle jedan neobično veliki protekcionizam industrije na račun rentabiliteta i uspjeha cjelokupne privrede!

Mjesto koje zauzima šumska ekonomija u narodnoj privredi Bos. i Herceg. ne odgovara dakle ni iz daleka ni njezinom opsegu po prirodnim predpostavkama ni njezinom razvoju i prometu. Imaterijalne koristi od šuma ostaju po-
radi kulturnog i privrednog zaostatka zemlje samo poten-
cijalne; materijalne koristi su dovoljno vidne jedino u pri-
mitivnoj tehnici zemlje, dok je ekonomski efekat ove šumske privrede paradoksno neznatan; samo po svojim naturalnim prihodima dosiže ovo šumarstvo izvjesnu visinu, koja odgo-
vara njegovom karakteru. To je konkretno stanje bosanskog šumarstva. Trebalo bi još, da ga posmotrimo po predpo-
stavkama njegova dalnjeg razvoja, t. j. po odnosima pravnim tehničkim i ekonomskim, koji su karakteristični za to stanje. Tu ima vrlo mnogo zamršenih pitanja, vlasništva (servituti i privatne šume), uređenja (mjerjenja terena, taksa-
cija i uređenje posla, eksploracije (ugovori sa firmama, transportna sredstva), te vrlo važno pitanje održanja eko-
nomskog kontinuiteta u materijalu i prihodu (u savezu sa pitanjem pošumljivanja i zaštite terena). Ali u sva ta spe-
cialna pitanja ne će se upuštati u ovom općenitom dijelu svojih ispitavanja. Dosta ako samo naglasim, da su ona neriješena, nego zamršena čekaju na odgovor, pa da se vidi,
kako je težak i komplikiran šumski problem ove privrede,
a pod cijenu ovako malog ekonomskog uspjeha.

¹ Uporedi: Hufnagl. Nochmals die bosn. Gefahr in öster. Forst u. Jagd-
zeit v. J. 1903. Nr. 26.

Osobne vijesti.

Promjene u šumarskoj struci. Ukazom od 31. augusta 1919. postavilo je Njegovo Visočanstvo Prestolonaslednik Aleksandar šumarskog savjetnika Alberta R o z m a n i t a šumarskim nadsavjetnikom kod uprave državnih šuma u Hrvatskoj i Slavoniji u VI. činovnom razredu, Ministar šuma i rudnika unapredio je u statusu državnih šumarskih činovnika Hrvatske i Slavonije šumarske nadinžinire Ivana Z w i e k e l s d o r f e r a i Slavoljuba Stellera za šumarske savjetnike u VII.; šumarske inženjere Todora Budislavljevića, Damjana Muždeku, Milana Marjanovića, Šandora Horvata, Mihajla Fink-e-a, Belu Jelmana, Stjepana Belaqua-u za šumarske nadinženjere; šumsko-inženjerske pristave Andriju Koprića, Antuna Pavilića, Iliju Lončara i Žarka Miletića za šumske inženjere; privr. sumsko-računarskog praktikanta Stevana Debrećina za privrem. šumarsko-računarskog oficijala i nadlugaru Miloša Komadinu za pisarničkog oficijala. — Postavio je: nadšumara grad-ške imovne općine Petra Prpića šumarskim nadinženjerom; nadšumara ogulinske imovne općine Vilima Piršića, šumarske nadpovjerenike Emila Benića i Nikolu Štivičevića, nadšumara gradiške imovne općine Andriju Perušića i šumara brodske imovne općine Antuna Troperra za šumarske inženjere; šumara ogulinske imovne općine Ivana Maruzzia za šumarsko-inženjerskog pristava; apsolvente šumarske akademije Miroslava Ježića, Dušana Gjukića, Stjepana Nikšića, Stjepana Serdara, Josipa Rugole za privremene šumarsko-inženjerske pristave i apsolventa šumarske višoke škole u Štavnici Josipa Borošića za privremenog šumarsko-inžinjerskog praktikanta; u računarskoj struci abituriente Branka Lalića, Mladena Širolu i Milana Marjanovića privremenim šumsko-računarskim oficijalima, apsolventa šumarske akademije u Zagrebu Ivana Frkovića za privremenog šumsko-inženjerskog pristava, nadšumara Dušana Popovića šumarnikom u VIII. činovnom razredu sa sustavnim berivima kod petrovaradinske imovne općine; nadšumara Leona Kaderžaveka šumarnikom u VIII. činovnom razredu kod gjurgjevačke imovne općine; nadšumara Stjepana vit. Csikoša šumarnikom u VIII. činovnom razredu kod križevačke imovne općine; nadšumara Stjepana Šimića šumarnikom u VIII. činovnom razredu kod ogulinske imovne općine; apsolventa šumarske akademije Zvonimira Slovića privremenim šumarskim vježbenikom sa sustavnom pripomoći kod gradiške imovne općine; Josipa Crepića računarsko-blagajničkim pristavom u IX. činovnom razredu sa sistemizovanim berivima kod brodske imovne općine; ministar šuma i rudnika imenovao je kr. šumarskog inženjerskog pristava Ivana Maruzzia kr. šumarskim inženjerom kod uprave državnih šuma u Hrvatskoj i Slavoniji u IX. činovnom razredu; kr. nadlugaru III. razreda Valu Škrgatića i Gjuru Rajkovića privremenim kr. šumarskim akcesistima u XI. činovnom razredu sa sustavnim berivima, potonju dvojicu ostavljajući na službovanju kod šumarskog odsjeka ministarstva šuma i rudnika u Zagrebu.

Osobne promjene u bivšem profesorskom zboru kr. šumarske akademije. Ukazom Njegovog Kraljevskog Visočanstva Naslijednik Priestolja imenovan je u tehničkoj visokoj školi u Zagrebu javnim redovitim profesorom i to: za geodeziju ing. Pavle Horvat, profesor šumarske akademije u Zagrebu, za matematiku dr. Marijo Kiseljak, profesor šumarske akademije u Zagrebu; dr. Ladislav Stjepanek, srednjoškolski profesor, učitelj fizike na kr. šumarskoj akademiji, javnim izvanrednim profesorom teoretske fizike u mudroslovnom fakultetu sveučilišta kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu; Milan Hržić zem. gospodarski nadzornik i učitelj iz voćarstva i vinogradarstva za zem. gosp. savjetnika u VI. čin razredu. Ban Hrvatske i Slavonije postavio je Vladimira Filkuku, učitelja teh. risanja na kr. šumar. akademiji, suplentom profesorske stolice za primijenjenu geodeziju u kr. tehničkoj visokoj školi u Zagrebu, a dr. Josipa Belobrka, tajnika zemaljske vlade i učitelja nacionalne ekonomije na kr. šumar. akademiji suplentom profesorske stolice za pravne znanosti u kr. tehničkoj visokoj školi u Zagrebu.

Prvi nastavnici na gospod. šumarskom fakultetu sveučilištu SHS u Zagrebu. Ban Hrvatske i Slavonije povjerio je u novo osnovanom gospodarsko-šumarskom fakultetu sveučilišta kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu suplenture, i to: iz uredjivanja šumskoga gospodarstva profesoru kr. šumarske akademije zagrebačke, dru. Gjuri Nenadiću; iz uzgoja šuma profesoru kr. šumarske akademije zagrebačke, dru. Andriji Petračiću; iz gojenja bilja profesoru kr. višeg gospodarskog učilišta križevačkog, dru. Vinku Mandekiću i iz živinogostva privatnom docentu bečke visoke škole za kulturu tla, dru. Savi Ulmanskom e.

Školske vijesti.

U ime Njegovog Veličanstva Petra I. po milosti Božjoj i volji Narodnoj Kralja Srba, Hrvata i Slovenaca Mi Aleksander Naslednik Prestola. Na predlog Našega Ministra Prosvete, a po saslušanju Našeg Ministarskog Saveta, rešili smo i rešavamo: da se na sveučilištu kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu, do kasnijega uredjenja ustavnim putem, ustroji fakultet za gospodarstvo i šumarstvo. Naš Ministar Prosvete neka izvrši ovaj ukaz

31. Avgusta 1919. godine u Beogradu.

Naredba povjereništva za prosvjetu, izdana u sporazumu s povjereništvom za narodno gospodarstvo, od 26. rujna 1919. broj 34.597, kojom se uredjuje otvorene gospodarsko-šumarskog fakulteta u sveučilištu kraljevstva Srba Hrvata i Slovenaca u Zagrebu.

§ 1.

Ukazom Njegova Visočanstva Naslijednika Priestolja od 31. kolovoza 1919. ustrojen je u sveučilištu kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu do kasnijega uredjenja ustavnim putem fakultet za gospodarstvo i šumarstvo.

§ 2.

Gospodarsko-šumarski fakultet otvara se na početku zimskog semestra naučne godine 1919./20., i to u gospodarskom odjelu sa prva tri, a u šumarskom odjelu sa sva četiri godišta.

§ 3.

Slušači višega gospodarskog učilišta u Križevcima, koji su propisno načinili oba semestralna ispita prve školske godine, mogu se upisati u II., a koji su s uspjehom načinili propisani konačni ispit, u III. godište gospodarskoga fakultetskog odjela.

Slušači šumarske akademije u Zagrebu, koji su propisno načinili oba semestralna ispita I. dotično II. ili III. godišta, mogu se upisati u II. dotično III. ili IV. godište šumarskoga fakultetskog odjela.

§ 4.

Propisi i pristojbe, koji su na snazi za upis slušača u ostale sveučilišne fakultete, vrijede jednako i za upis slušača u gospodarsko-šumarski fakultet.

Od pridonešenja svjedodžbe zrelosti opraštaju se izuzetno za naučne godine 1919./20. i 1920./21. oni slušači križevačkoga višeg gospodarskog učilišta, koji su u taj zavod bili primljeni na osnovi položenoga prijamnog ispita.

§ 5.

Upis u jedan i drugi fakultetski odio započinje se 1. listopada 1919., a preduzimat će ga za zimski semestar naučne godine 1919./20. dekan mudroslovnoga fakulteta.

§ 6.

U svezi s otvorenjem gospodarsko-šumarskoga fakulteta u zagrebačkom sveučilištu ukida se više gospodarsko učilište u Križevcima i šumska akademija u Zagrebu.

Slušači, koji bi u kojem od ovih ukinutih zavoda imali na početku naučne godine 1919./20. praviti popravne, ponovne i naknadne ispise, moći će te ispise polagati u gospodarsko-šumarskom fakultetu prema propisima ukinutih ovih zavoda.

U Zagrebu, dne 26. rujna 1919.

Za bana: M. Rojc v. r.

Nakon 21 godinu opstanka (1898.—1919.) dokinuta je kr. šumarska akademija zagrebačka, a šumarska obuka prenešena je na novo ustrojen fakultet za gospodarstvo i šumarstvo na sveučilištu kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu. Tim aktom je konačno udovoljeno davnom zahtjevu cijelog našeg šumarskog staleža.

Društvene vijesti.

Zapisnik odborske sjednice hrv. slav. šumarskog društva, koja je obdržavana dne 3. kolovoza u 9 sati prije podne u Šumarskom domu u Zagrebu.

Predsjedao je prvi podpredsjednik Dragutin Trötzer u prisutnosti tajnika Srećka Majera, blagajnika Sandora pl. Lajera i odbornika dr. Gjure Nenadića, dr. Andrije Petračića, dr. Antuna Levakovića, Mihovila Markića, Stjepana Ferencića, Andrije Perušića, Josipa Hecknera.

Pošto je za stvaranje zaključaka prisutan dovoljan broj odbornika, to predsjednik otvara sjednicu.

Prije prelaza na dnevni red saopštuje predsjednik, da je dne 25. svibnja preminuo kr. zemaljski šumarski savjetnik Gjuro Cesarić nakon duge i teške bolesti, dne 8. srpnja preminuo je nakon kratkog akutnog oboljenja kr. zemaljski šumarski nadzornik Josip Jakopeč, a dne 4. srpnja nadšumar i upravitelj I. banske imovne općine Radivoj Dmitrović. Svi ovi naši dragi pokojnici bili su vrstni stručnjaci i marljivi radnici na polju naše zelene struke. Šumarsko društvo gubi u njima ne samo vrijedne i požrtvovne članove, nego i iskrene drugove i vrijedne prijatelje. „Slava našim drugovima!“

Prisutni ustaju u znak štovanja uz poklkk „Slava im.“

Točka 1.

Čita se ovjerovljeni zapisnik sjednice od 3. svibnja 1919.

Točka 2.

Saziv glavne skupštine i sastav programa za glavnu skupštinu.

Predsjednik saopštuje, da se po pravilima skupština u kolovozu ili u rujnu sazvati ima, stoga predlaže, da se glavna skupština sazove nakon ustanovljenog roka na dan 13. rujna 1919. u 9 sati prije podne, da se taj poziv oglasi u novinama i da se pozovu sva strukovna i prijateljska društva.

Odbor zaključuje u smislu predloga predsjednika.

Točka 3.

Zahvala upravnoga odbora društva.

Tajnik izvješćuje, da je gospodin predsjednik Bogoslav Kosočić nakon povratka iz Beograda, gdje je bio sa šumarskim savjetnikom Vilimom Čmelik u zastupanju šumarskog društva na anketi za agrarnu reformu izjavio, da je Ministarstvo Suma i Rudnika stvorilo odluku, da upravu državnih šuma odjeli od šumarskog odsjeka u Zagrebu.

Odbor zaključuje jednoglasno, da se predsjedništvo i odbor zahvale na povjerenoj im časti, te da se na dnevni red glavne skupštine šumarskog društva stavi izbor novoga predsjedništva i odbora. Razlozi ovoj odluci leže u tom, što ministarstvo mimo sviju nastojanja društva cijepa jedinstvenu upravu šuma, te time onemoguće uspostavu jedinstvenoga statusa sviju šumara i što ministarstvo mišljenje društva nikako ne usvaja.

Točka 4.

Eventualija.

a) Predsjednik predlaže, da bi se obavila revizija blagajne i društvenih računa u godini 1919.

Odbor prihvata predlog i izabire u tu svrhu Rudolfa Ernya i Josipa Hecknera.

b) Urednik lista predlaže da bi se glede neisplaćenog računa za 1. i 2. broj šumarskog lista stvorio zaključak, da se taj račun ne će isplatiti, dok tiskara ne ispunи svoju obvezu i dostavi družtvu 40 ekzemplara lista iz godine 1918.

Odbor predlog jednoglasno prihvata.

c) Tajnik čita dopis šumarskog odsjeka ministarstva u Zagrebu glede predloga ispitnih povjerenika za šumarski državni ispit.

Odbor zaključuje, da će predložiti za zamjenika predsjednika ispitnog povjerenstva kr. zemaljskog šumarskog savjetnika Stevana Petrovića, a za povjerenike 2 šumara iz Srbije, 2 iz Bosne, 2 iz Slovenije i 6 iz Hrvatske i Slavonije. Podjedno odbor zaključuje, da se identificira sa mišljenjem profesorskog zbora šumarske akademije glede promjene naredbe o državnim ispitima sa dodatkom, da se od bivših mobilizovanih šumara zahtjeva najviše jednogodišnja praksa.

d) Dr. Nenadić saopštuje, da je dovršio svoje djelo: „Računanje vrijednosti šuma“ te isto stavlja na raspolaganje šumarskom društvu radi naklade.

Odbor zaključuje, da ponudu u načelu prihvata, te da se glede tiska nužne predradnje poduzmu.

Pošto dalnjih predloga stavljeno nije, to predsjednik zaključuje sjednicu. Ovjerovljene obavit će se na idućoj sjednici.

Predsjednik: Tajnik:
Srećko Majer v. r.
u. z. Dragutin Trötzer v. r.

Dr. A. Petračić v. r., Josip Heckner v. r.

Zapisnik odborske sjednice hrv. slav. šumarskog društva, koja je obdržavana dne 31. kolovoza u 10 sati prije podne u Šumarskom domu u Zagrebu.

Predsjedao je I. podpredsjednik Dragutin Trötzer u prisutnosti tajnika Srećka Majera, blagajnika Šandora pl. Lajera i odbornika Rudolfa Ernya, dr. Andrije Petračića, Josipa Hecknera, dr. Aleksandra Ugrenovića, Stjepana Ferencića, Mihovila Markića i dr. Antuna Levakovića.

Pošto je za stvaranje zaključaka prisutan dovoljan broj odbornika, to predsjednik pozdravlja prisutne i otvara sjednicu.

Točka 1.

Čita se i ovjerovljuje zapisnik sjednice od 3. kolovoza 1919.

Točka 2.

Predsjednik čita tekst promjenjenih pravila, koja se imadu predložiti glavnoj skupštini (vidi tekst novih pravila u prilogu ovog zapisnika).

Odbor prima novi tekst pravila.

Točka 3.

Predsjednik predlaže da se ustanovi osnova proračuna za godinu 1919./20. prema novim pravilima. (Osnovu proračuna vidi u prilogu ovog zapisnika).

Odbor prihvata osnovu proračuna kao predlog za glavnu skupštinu.

Točka 4.

Eventualije.

Predsjednik predlaže, da se stvori zaključak, gledajući isplate putnog računa izaslanika šumarskog društva na anketi o agrarnoj reformi u Beogradu.

Odbor zaključuje da se predloženi račun isplati.

Pošto dalnjih predloga stavljenog nije, to predsjednik zaključuje sjednicu. Ovjerovljenje ovog zapisnika obavit će se na idućoj sjednici.

Predsjednik:

Tajnik:

u z. Dragutin Trötzer v. r. Srećko Majer, v. r.

Dr. Andrija Petračić v. r., Rudolf Erny v. r.

Zapisnik odborske sjednice hrv. slav. šumarskog društva, koja je obdržavana dne 12. rujna u 9 sati prije podne u Šumarskom domu u Zagrebu.

Predsjedao je I. podpredsjednik Dragutin Trötzer u prisutnosti tajnika Srećka Majera i blagajnika Šandora pl. Lajera i odbornika: Dr. Andrije Petračića, Dr. Antuna Levakovića, Rudolfa Ernya, Hinka Begne, Stjepana Šimića i Dr. Aleksandra Ugrenovića.

Pošto je za stvaranje zaključaka prisutan dovoljan broj odbornika, to predsjednik otvara sjednicu pozdravljajući prisutne.

Prije prelaza na dnevni red saopštjuje predsjednik, da je dugogodišnji član našega društva Ivan Madjarević državni šumarnik u miru dne 18. kolovoza ove godine u starosti od 88 godina preminuo. Ovom vrijednom našem članu kliknimo „Slava“! Prisutni ustaju uz poklik „Slava mu“!

Podjedno predsjednik saopštjuje, da je Ministar Šuma i Rudniku Anton Kristan poslao brzjavni pozdrav skupštinu, što odbor sa veseljem uzima na znanje.

Točka 1.

Čita se i ovjerovljuje zapisnik sjednice od 31. kolovoza 1919.

Točka 2.

Čita se izvještaj tajnika za glavnu skupštinu.

Uz neke promjene uzima odbor izvještaj tajnika na znanje.

Točka 3.

Čita se izvještaj blagajnika za glavnu skupštinu.

Uzima se na znanje.

Točka 4.

Odbornik Erny čita izvještaj o preispitanju blagajne i računa.

Uzima se na znanje.

Točka 5.

Cita se tekst novih pravila.
Odbor prihvata nova pravila.

Točka 6.

Čita se „Pravilnik“ o organizaciji šumarske službe kako je otisnut u šumarskom listu broj 3. i 4.

Odbor zaključuje ovaj pravilnik predložiti glavnoj skupštini na pretres i prihvat.

Točka 7.

Blagajnik čita proračun za godinu 1920.
Odbor prihvata osnovu proračuna za godinu 1920.

Točka 8.

Eventualije.

a) Dr. Petračić predlaže da se Njegovom Visočanstvu Regentu Aleksandru sa glavne skupštine pošalje brzjavna zahvala, što je visoka šumarska škola konačno uredjena u smislu davnih želja sviju šumarskih krugova, t. j. osnovan posebni fakultet za šumarstvo i gospodarstvo na sveučilištu. Isto tako da se društvo brzjavno zahvali ministru prosvjete Pavlu Marinkoviću, a usmeno po posebnom izaslanstvu povjereniku za bogoštovje i nastavu dru. Rojcu.

Odbor jednoglasno prihvata ovaj predlog.

b) Tajnik saopštuje, da je kr. zemaljska vlada, povjereništvo za bogoštovje i nastavu zatražilo, da se prostorije Šumarskoga doma, u kojemu se nalazi društveni muzej i društvena uprava ustupe vladu, radi smještenja gospodarsko-šumarskoga fakulteta.

Odbor zaključuje, da stavi skupštini slijedeći predlog:

Odbor predlaže, da se odstope sve prostorije uz uvjet, da vlada preuzme sve obveze prema gradu, da nam ustupi podesne prostorije na prikladnom mjestu u društvene svrhe i da društveni Šumarski muzej smjesti u blizini Šumarskog doma, te da obzirom na vanredne troškove za uzdržavanje zgrade povisi stanarinu.

c) Predsjednik predlaže, da se kao novi članovi prime u društvo i to kao utemeljitelji: Rudolf Pilepić veletržac drvom u Zagrebu, R. K. Bačić veletržac drvom na Sušaku, Josip pl. Neuberger veletržac drvom na Rijeci, Hinko Falter veletržac drvom na Rijeci, Grga Ratković veletržac drvom u Senju kao redoviti član I. razreda: dr. Milivoj S. Vasić generalni direktor ministarstva šuma i rudnika u Beogradu.

Svi predloženi članovi primaju se jednoglasno u društvo.

Predsjednik konstantira, da je time dnevni red iscrpljen, te si smatra dužnošću, da se samo članovima odbora zahvali na najizdašnijoj potpori, koju su mu pružili svakom zgodom, kada se je radilo o promicanju društvenih interesa „Hvala Vam gospodo na potpori i radu“, zaključio je predsjednik. Cijeli je odbor burno pozdravio predsjednika sa živim klicanjem „Živio Predsjednik!“

Dr. Petračić u ime odbora uzvratiča hvalu predsjedniku i ističe, da je sav rad bio svaljen na I. podpredsjednika Dragutina Trötzera,

te predlaže, da odbor stvori zaključak, da se njemu zapisnički izrazi hvala za sav obilni trud, kojega je u korist društva uložio. Odbor prihvata jednoglasno ovaj predlog i zaključuje, da se zapisnički ova hvala provede.

Predsjednik na to zaključuje sjednicu.

Za ovjerovljenje ovog zapisnika izabiru se dr. Ante Levaković i Rudolf Erny.

Predsjednik :

Dragutin Trötzer v. r.

Tajnik :

Srećko Majer v. r.

Dr. Ante Levaković v. r., Rudolfo Erny v. r.

Izvještaj iz 45. glavne godišnje skupštine Hrv. slav. društva tiskan je u Lugarskom vijesniku br. 9./10. 1919.

Iz šumske trgovine.

Uspjeh dražba.

I. Kod 12. rujna o. g. obdržane dražbe kod slunjske imovne općine dostali su.

1. 2257 borovih i omorikovih stabala u šumi Zrzetincu kod Zvečaja procjenjenih na K 97.523 tvrdka Filipa Deutscha sinovi za K 135.900.

2. Kestenove izbojke za proizvodnju gladkih štapova uz iskličnu cijenu do 115 cm. dužine K 200 po 1000 komada, a ispod te dužine 70 kruna Miloš Mladjen sa 500 K po tisući štapova preko 115 cm, a sa 200 K ispod te duljine.

II. Kod dražbe dne 15. rujna 1919. kod šumskog ureda vlastelinstva Vukovar:

1. 2160 pr. m. ogrijevnog drva u srežu Apatovačka Ada I-2 na površini od 13.5 jut. procjenjenih na 86.400 K, dostao je Wagner Vilmoš, N. Palanka za 86.600 K.

2. 3515 pr. m. ogrijevnog drva u srežu Skendrel; na površini od 18.5 jut. procjenjenih na 140.600 K, dostao je Bonneder Ladislav iz Vukovara za 141.100 K.

3. 3400 pr. m. ogrijevnog drva u srežu Mohovski Rit na površini od 20 jut., procjenjenih na 130.000 K, dostao je Drupp Petar za 186.550 K.

Različite vijesti.

Popis darovatelja u mjesto vijenca na odar nezaboravnog sudruga gosp. Gjure Cesarića kr. zemaljskog šumarskog nadzornika za "Borošićevu literarnu zakladu," i za Körösényjevu zakladu: K 40 Ign. Rudolf Kolibaš, K 20 Josip Grünwald mladi, K 30 Franjo Gröger šum. savjetnik, K 10 Julije Nikolačević š. m. kontrolor, K 20 Pero Rohr šumarnik, K 10 Andrija Gettwert nadšumar, K 40 Ing. Josip Čižek šumarnik, K 10 Ante Balicević šum. nadzornik, K 10 Božidar Gettwat šumar, K 10 Julijo Jaroš šumarnik, K 10 Karl Koch šum. savjetnik, K 10 Vilim Müller šum. nadzornik, K 20 Bela

Meier, šumarnik, K 20 Pero Kovačević šum. nadpovjerenik, K 20 Josip Fey šumar. nadpovjerenik, K 20 Gjuro Müller šumarnik. Ukupno K 300 dok je iznos od K 20 priposlao posebno kolega Adolfo Dumengjić kr. šum. nadzornik.

Udruženju Jugoslavenskih šumarskih akademičara u Zagrebu darovali su po 2.000 K: hrv. eskomptna banka i bivša „Akad. garda“; po 500 K: ministarstvo šuma i ruda i zemaljska vlada u Zagrebu; po 280 K: profesorski zbor kr. šumarske akademije; po 250 K: hrv. slav. zemaljska hipotekarna banka; po 200 K: zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu, prva hrvatska študio-nica u Zagrebu i nadinž. M. Simić; 150 K: dr. Gj. Nenadić; ute-meljiteljni doprinos od 100 K: dr. A. Petračić, dr. An. Levaković, dr. J. Belobrk, dr. Er. Rössler, dr. A. Ugrenović, dr. M. Kiseljak, dr. A. Langhofer, S. Majer, J. Fey, dr. An. Goglija, F. Z. Neferović, J. Grünwald, F. Živnustka, S. Kopf, V. Malčić, Ed. Dostal, F. Gröger, Lj. Szentgyörgyi, J. pl. Prandstetter, B. Svoboda, F. Kuna, F. Šandor, V. Žitny, P. Rohr, zemljšna zajednica sv. Helena, V. Fuksa, srpska privredna banka d. d. u Sarajevu, prva tvornica štapova baruna Allnocha u Bregani, Ogulinska imovna općina, J. Haschke, F. Breuer, J. Hefner, Alberti:^{*} dar od 100 K: hrv. slav. banka za parcelaciju i kolonizaciju d. d. u Zagrebu, prometna banka u Beogradu, otočka imovna općina i križevačka imovna općina; po 50 K: gurgjevačka imovna općina, banka za trgovinu, obrt i industriju u Zagrebu i osoblje I. kotar. šumarije u Dubici; po 40 K: Iv. Murgić, Ang. Ružićka i Al. Kauders; po 30 K: Iv. Zwickelsdorfer i J. Niko-lašević; po 25 K: poglavarstvo općine Rečica; po 20 K: D. Mati-zović, M. Fischer, V. Pollak, S. Zastavniković, V. Peićić, G. Lach, B. Dujić, I. Lončar, A. Wolff, B. Pleško, An. Premužić, Ar. Gerstman, A. Res-Koritić i S. Philippovich; po 10 K: vlastelinstvo Odescalchi, S. Kolarović, B. Miodragović, Dr. Trbojević, Dj. Diklić, Bocak, Dr. Čerlek, Vj. Gagliardi i M. Pucek; po 6 K: Novak; po 5 K: Pintetrović; po 3 K 36 f N. N. po 2 K: Štitemec i po 1 K: N. N.

Darovateljima srdaćna hvala!

Ugledali se drugi u njih!

Zamolba na veće šumške uredе. U smislu zaključka upravnog odbora, stvorenog na sjednici od 14. IX. 1919. umoljavaju se svi šumski uredi, da bi — kao što su to prije činili — i nadalje od svojeg činovničkog i lugarskog osoblja ubirali društvenu članarinu, koja od 1. listopada o. g. iznosi 60 K na godinu, te je koncem prvog četvrt godišta proračunske godine (dakle koncem kalendarske godine) kumulativno poštom izvoljeli dostaviti društvenoj blagajni (blagajniku Sandoru pl. Sajeru, računarskom savjetniku kod šumarskog odsjeka u Zagrebu).

* Šumar. ured plemićkog povjerk. dobra u Našicama, braća Kronfeld, M. Drach, F. Fröhlich, „Drava“ u Osijek, a F. Brinc, D. d. za eksplotaciju drva u Zagrebu, D. d. za proizv. hrast. ekstakta u Zupanji, S. H. Gutmann, „Slavonija“ u Zagrebu, Otto Steinbeis i D. Vilhar. Nastavak slijedi.

Upozoruje se pritom, da u smislu promijenjenih društvenih pravila od 1. listopada o. g. ne postoje više članovi II. razreda, već samo redoviti članovi, koji — svi bez razlike — plaćaju 60 K godišnje članarine. Dosadanji članovi II. razreda mogu se stoga upisati u redovite članove hrvatskog šumarskog društva, pak stiču time sva prava i dužnosti ostalih redovitih članova. U obratnom slučaju mogu ostati preplatnici Lug. vjesnika uz godišnju predplatu od 16 K.

Predsjedništvo hrv. šum. društva.

Poziv društvenim članovima. U smislu zaključka upravnog odbora, stvorenog na sjednici od 14. rujna 1919., pozivaju se gg. društveni članovi, koji zaostatke društvene članarine još uplatili nijesu, da ove zaostatke što prije izvole neposredno ili putem pošte društvenoj blagajni dostaviti (najbolje direktno društvenom blagajniku Šandoru pl. Lajeru, kr. računarskom savjetniku, kod šumar. odsjeku u Zagrebu).

Počevši od 1. listopada ove godine počinje nova proračunska godina, te se počevši od toga dana u smislu promijenjenih društvenih pravila kroz prva tri mjeseca nove proračunske godine (dakle do konca prosinca 1919.) ima uplatiti povišena članarina, koja iznosi 60 K na godinu. Predsjedništvo hrvatskog šumarskog društva.

Stališke vijesti.

Važniji članci o našem šumarstvu u drugim časopisima.*

Kako da se izvede agrarna reforma u našim šumama.
Napisao inž. A. J Ružić. Ljubljana, u Slov. Narodu od 17. i 21. Augusta o. g.

I.

Pitanje izvedbe agrarne reforme u našim šumama osobito u Sloveniji od takve je zamašite vašnosti, da je teško shvatiti, kako se o tome malo u javnosti raspravlja. Nije to nikako tumačiti, kao da nema u široj javnosti dovoljno interesa za to pitanje, već jedino time, što je javnost zaokupljena drugim, ne manje važnim pitanjima: osiguranja teritorija, pitanja valute, opskrbe, čišćenja, socijalnih reforma i dr. No ne smije se nikako pustiti s vida, da je u agrarnim reformama sve i sva sama temeljna osnova, a izvedba je mehanična, sporedne važnosti, pogotovo što se šuma tiče. Temeljna osnova mora se stvoriti odmah, a o valjanosti njenoj ovisi ništa manje ni više nego — stabilnost države. Teško je zamisliti, kako bi se tako zamašito pitanje moglo pravedno i stabilno svladati bez žive suradnje i pomoći svih interesenata naroda, posjeda i države.

* Bilježit ćemo takove članke kao kroničari na zahtjev većine odbornika iz sjednice od 3. kolovoza o. g. bez obzira, dali se sa sadržajem slažemo ili neslažemo.

Do sada su se čuli zapravo samo glasovi posjeda. Činovništvo je tako preopterećeno poslom, da potrebuje nužno pomoći javnosti Slobodnih strukovnjaka kao da i nemamo. O glavnim interesentima, širokoj javnosti, malo se što čuje i zato, treba da se maknemo. Nije vrijeme, da javnost vrši samo ulogu sudije, mi smo danas država, svi moramo da i stvaramo. Da tu toli potrebitu javnu raspravu potaknem na što plodniju suradnju, svrha je ovim člancima.

II.

Prije svega trebalo bi temeljito pročistiti nekoje pojmove, da ne bi promašili glavnu svrhu te najzamašitije agrarne reforme, što je sredjeni svijet poznaje; koja nije nipošto svršetak, već zapravo početak u socijalnoj reformi, temelj, a taj valja da je najbolji.

Pojam i svrha ove agrarne reforme veoma se različito tumače, već prema interesima. Mi hoćemo i moramo da budemo najmoderne sredjena država na apsolutnom demokratičnom stanovištu, gdje se narod putem svojih pouzdanika — predstavnika sam vlada i svoju sreću kroji. Država smo mi, svaki pojedinac i svi zajedno. Sankcionirana volja većine je pravo.

Socijalna pravednost jest lozinka vremena i volja čitavog našeg naroda. Jedan od prvih i najzamašitijih izražaja te elementarne potrebe jest ideja pravedne razdiobe najvažnijeg produktivnog kapitala, ita. Ta ideja odgovara potpunoma takodjer i ciljevima moderne države, općeg blagostanja i napretka, pogotovo u našoj mladoj državi, gdje su u pojedinim zemljama posjedovne prilike izrazito i namjerice bile tako odušene, da su zadržavale i onemogućile opći napredak i blagostanje.

Svrha agrarne reforme prama tome ne može biti jedino prijavljenje kapitala — pogotovo ne papirnatoga — za državu, niti samo pridigneće kredita u inozemstvu, a pogotovo ne tek monopoliziranje šumskih proizvoda, kako se sa više strana sa preprozirnom svrhom tumači, već jedino ta, da što je više moguće (s obzirom na materiju) udovolji onom temeljnom načelu socijalne pravednosti i da radikalno odstrani sve one bezbrojne mreže, u koje je mali posjednik često bio tako sapet, da nije mogao odahnuti, te je, mjesto da napreduje sve više propadao materijalno i moralno.

S obzirom na materiju šume, koja je od prirode najkonzervativniji predmet gospodarstva, treba posebne opreznosti. Popravak pogrešaka u šumskom gospodarstvu, ako je iole moguć (Kras, umjetne pustinje Palestine, Kampanije, Mezopotamije i dr.) traži često stoljeća teškog i skupog rada. Tu se poradja jedan drugi pojam, koji treba pročišćenja, to je pojam socializacije.

Protivnici agrarne reforme rado daju pojmu socializacije značenje posve primitivno: razdioba u atome. To bi naravno značilo uništenje šume i konsekventno kulture, ili bar svakog racionalnog gospodarstva. A šuma se neda povećati, pogrješka teško ili nikako popraviti, i zato se ne smije izvrgavati pogibelji uništenja!

No socializacija ima i jedan, ako hoćemo i najmoderniji, sadržaj, a to je podržavljenje u modernoj državi, gdje svaki pojedinac participira — ne na tlu već na prihodu tla.

Prvi princip gospodarstva je uopće, sa danim kapitalom uz što manje troška izraditi što veću sumu čistih prihoda, a uz to taj uloženi kapital — prelazim na šume — uzdržati, popraviti, povećati produktivnu sposobnost njegovu. U poljoprivredu je dokazano, da više gospodara intenzivnije radi nego jedan sam, u šumarstvu je baš obratno. Taj će nas neosporivi princip voditi kod daljih razmotrivanja.

III.

Prelazim na prvo važno i temeljno pitanje, to je pitanje o odštete za razvlašcene veleposjednike. Najidealnije za ove posljednje bi bilo likvidiranje po današnjoj vrijednosti. To znači, da bi država samo za šumske veleposjede Slovenije imala da plati dosadanjim posjedicima oko dvije i pol milijarde — po mogućnosti zlatnih — kruna! Da nekoji imaju dapače obraza javno ustvrditi, da je svaki drugi način rješenja tog pitanja zločinačka kradja! Očito zaboravljuju, da imaju pred sobom volju suverenog naroda i suverene države, u kojoj imaju i oni pravo glasa, ali ne po imenu ni po džepu, već po socialnoj pravednosti. Njima za volju država ne će valjda počiniti harakiri!

S druge strane ne smiju se opet svi „veleposjednici“ svrstati u istu kategoriju. Tu već pripravna naredba posve umjesno razlikuje parazite od saprofita na narodnome blagu. Svaka o i socijalna pravednost i jednakost zahtijeva* da se ovim posljednjima, koji su radom i štednjom — često čitavih pokoljenja! — pridigli svoje blagostanje bez subjektivne moralne odgovornosti, na tujem rasulu, lijnosti i nesposobnosti, — dade pravedna i primjerena odšteta za javnom dobru odstupljena prihodna vrela.

Ko ima i kako će dati odštetu, pitanja su sporedne važnosti, glavno je pitanje, kolika da bude odšteta, da bude „primjerena i pravedna“. O tom pitanju malo se što u javnosti čuje. Ipak se dadu razabrati različiti predlozi, kao što je jedan onaj, po „sadašnjoj procjeni“. Već smo i ne upuštajući se pobliže u predmet, označili takav način za absurdum. Drugi jedan predlog, kojega suština svakako zavrijedjuje pažnje, jest onaj, da se ta odšteta ima izračunati degresivnom proporcijom prema veličini posjeda, uvezvi za ishodište sadašnju vrijednost po sadašnjima cijenama i — kako se čini ne obazirajući se, ili bar dovoljno ne obazirajući na va'utno stanje. Treći jedan predlog, ili varijanta ovog drugog, jest, uzeti za izhodište vrijednost šume, izračunanu popriječnim cijenama zadnjih pet godina prije rata. Dalji jedan predlog varira i ovaj zadnji u toliko, da donekle vodi računa valutnom stanju i predviđa rentu po začasnom tečaju. Ovaj zadnji predlog bi nesumjivo odgovarao u trgovini naj-

¹ Tu valja strogo razlikovati praktičnu svrhu od sredstava savremene socijalne revolucije.

bolje načelu pravednosti, ali — agrarna reforma je posve nešto drugo, da, posve oprečna svakoj trgovini. No fakat je taj, da nam obična dosadanja zakonita sredstva dalje ne pomažu, i zato će svaki korak dalje trebati suverene volje naroda putem zakonskog utančenja u parlamentu.

Svi ovi predlozi, kaošto i slijedeći i posljednji, stoje na onom ispravnom i već provedenom stanovištu, da država preuzme veleposjede u svoje ruke. Taj novi predlog ide za tim, da država doista preuzme posjed u svoje ruke, ali da upravu i gospodarenje na istom ostavi dosadašnjim posjednicima, a zatraži od njih stanovitu godišnju rentu, bolje stanoviti procenat. U praksi bi to značilo ostati pri starom, pa nije ni čudo, jer taj predlog dolazi sa strane — interesiranog veleposjeda. Tim, inače zamamljivim i zato pogibeljnijim predlogom postignut je ekstrem u shvaćanju svrhe agrarne reforme; moguće da bi on zadovoljio osim veleposjeda — i državnog pretpotopnog fiskusa, ali — svrsi agrarne reforme protuslovi on posvema, i jer je svjesno iznešen, baca joj najveću uvrijedu u lice: evo ti kaplju otrova, da što prije izdahneš! Naglasili smo već, da je ideja pravedne razdiobe zemljišnog posjeda elementarne snage, te se ona možda dade zadržavati, ali zadržati nikako, pa će možda već na temelju ove konstatacije dotičnik u duši povući svoj predlog, kod pomisli, da je ipak bolji vrebac u džepu nego golub na krovu.

Kod te pomisli dolazi nam i nehotice potreba radikalnog rješenja tog pitanja pred oči. Postavimo li državu na čvrst temelj, njezina će garancija neizmjerno više važiti negoli kakav laskavi provizorij, na što ta gospoda očito ne pomišljaju. I zato je i sa njihovog stanovišta puno prihvatljivije, da zadovoljan narod svoje obvezatnosti može izdržati, nego da se ga sili na stabilno revolucionarno raspoloženje. Pod istom perspektivom valja što prije zahvatiti i druge kapitale putem poreza na ratne dobitke i odaje imetka.

IV.

Smjernica pravednog rješenja bila bi po našem mnenju slijedeća:

Sve šume, koje prelaze stalni normale, i one u posjedu zajednica, u koliko prekoračuju normalno pokriće potreba zajedničara, ima preuzeti država u isključivo vlasništvo. Za odštetu bi isplatila država manje svote na želju odmah, inače i sve veće svote putem godišnje rente, i to po začasnom tečaju valute na jednom međunarodnom tržištu. Visina odštete imala bi se proračunati za javnohumanitarne ustanove (bolnice, nemoćnice škole i dr.) individualno po vrijednosti poprečnih cijena 1908. do 1913. godine. Za ostale šume, koje su prešle prije 1890. godine u vlasništvo današnjeg posjednika, imala bi se isplatiti kupna realna cijena, gdje se ta može pronaći, ili, kaošto i za ostale šume, što su mijenjale posjednika od te godine, vrijednost, koju je šuma imala po tadašnjim (1900. god.) cijenama, po individualnoj nepristranoj procjeni. Kako je neznačni dio

veleposjeda u zadnjih trideset godina mijenjao kupnjom svoga vlasnika, to bi se za veći dio tih posjeda jednostavno prvotna glavnica likvidirala i povratila — naravno progresivno prema veličini oporezovana, kao i ostali kapitali — svome gospodaru. Kamate na svoj kapital je kroz tih četrdeset godina i tako žeo u šumi. On mijenja jedino formu temeljne glavnice: glavnici sigurne šume sa glavnicom još sigurnije državne rente; naravno uz rezignaciju na i tako problematični špekulativni prirast kapitala u zadnjih 30 godina, koji je ali prirastao na trošak narodnih masa, i zato s pravom njima pripada.

To bi sve vrijedilo za slučaj, ako su u zadnjih 30 godina bile sječe normalne i kulture redovne i ako postoji danas stanje zaliha u šumi te posjed nije opterećen. Za višak n. z. morala bi se izračunati današnja vrijednost njegova i odbivši najmanje 25 postot. rizika, pribrojiti k otplatnoj svoti. Za manjak n. z. izvidi se prodajna cijena u dotičnim godinama i odbije od odplatne svote, kao što i za svaki ha zaostalih kultura n. pr. po 200 K. Uporabive nove investicije, kao što i planovi neka se otkupe po cijeni troškova, odbivši za svaku godinu dosadanje uporabe 5 postot. od troškova. Napokon bi se za sve faktične prištete za postignuće normalnog stanja zaliha morala cijena svake godine povisiti za šumski kamat ($1\frac{1}{2}$ —2 postot.) Sve terete (dugove, penzije itd.) mora naravno preuzeti država i po mogućnosti što prije isplatiti, a njihovu vrijednost odbiti od odplate, uz stanovite modifikacije.

Tim bi načinom došli do pravednog rješenja pitanja odšteta, gdje su te potrebne i opravdane, a naravno da bi se pojedine stavke, koje bi trebalo strukovno i točno istražiti, morale doslovce utanakačiti putem zakona.

V.

Tako od države u vlasništvo i u upravu preuzete šume nebi se iz već navedenih razloga pod nikakvim uvjetom smjele parcelirati, jer bi to bila u pravom smislu riječi pogubna anarhija u gospodarstvu, koja bi nas dovela do propasti. Od parcelacije pojedincima nije puno bolja parcelacija na zadruge, sela itd., ako ne možda u stanovitim krajevima još i gora. Velike šume moraju ostati veliki kapitali naroda — države pod strogom paskom, javnom kontrolom, i dobrom upravom. A tko pobliže pozna pitanje servituta, t. j. različitih služnosti i njihovih užasnih upliv na produktivnost i rentabilnost šuma, taj će odmah priznati, da se šume ne smiju ni pod kojim uvjetom baciti u ruke tome crvu — rastočlji svakog šumarskog gospodarstva. Kako da se onda zadovolji pravednim temeljnim zahtjevima agrarne reforme? Kako da bude ovca cijela i vuk sit? To je drugo važno pitanje, za koje ima takodjer rješenja, i to ponajlakše i zajamčeno samo onda, ako država preuzme šumske kompleksne doista neosporivo u svoje ruke i preuzme na sebe plaćanje svih odšteta.

Princip bi morao biti, da svako poljodjelsko gospodarstvo, gdje je to moguće, dobije, ako već nema, malen dio šume, koji

odgovara običnim potrebama posjeda. Odgovaralo bi poprečno posjedima do 10 ha poljodjelskog zemljišta, od 10 ha do 20 ha po 0,5 ha šume za svaki ha posjeda više. Tako, da bi posjednik sa 10 ha oranica, travnika itd. posjedovao 5—10 ha šume, što bi mu na dobrom tlu nosilo do 40 m³ drva godišnje, dakle dovoljno za gospodarstvene potrebe, onaj sa 20 ha posjeda do 15 ha šume ili 60³ m prirasta, isto dovoljno, od česa bi još mogli prištediti potrebe za popravku kuće itd. Naravno, da bi trebalo točne individualne stručjačke istrage i za svaki pojedini kraj, za različite višine (ravnica, planina) i za pojedinu vrstu šume naredbenim putem ustaviti granice takve posjedovane šume. Takvu normalnu posjedovanu šumu zvati će nadalje jednostavno „kućara“. „Kućare“ ili dio, koji dotičnom ne dostaje do potpune kućare, kod čega se ne obazire na neposjednike polja, morala bi država odstupiti dotičnim posjednicima putem t. zv. arondacije, uz otplate stanovitog dijela diela državne otkupnine i troškova prenosa. Ni kod manjih posjeda ne bi se smjele trpjeti veće šume od recimo 1½ do 2 kućara pri pojedinom posjedu, već bi se višak morao na jedan način upotrijebiti za popunu kućare susjedu, naravno uz odštetu. Takve bi kućare morale biti posebni predmet strogog državnog nadzora i vezane uz posjed. — Koliko da se šume ostavi dosadašnjim veleposjednicima? Ko želi zadržati stanoviti dio poljoprivrede, po kućaru ko toga nema a hoće da mu ostane pravedni dio posjeda, neka mu se ostavi šume za stanovitu množinu, recimo 500 m³ godišnjeg prirasta drva, koja bi se šuma imala ustanoviti zakonom i nazvati recimo „normalne“ Tomu bi odgovaralo 100—150 ha normalne šume.

VI

Pokriće potrebne paše, krme za rogato i malo blago (živinu), stelje, gradjevnog i obrtnog drva za pojedine siromašnije gospodare te za one krajeve, gdje nema šuma ili ne u tolikoj mjeri, da bi se mogle razdijeliti kućare, moralo bi se uređiti posebnim i općenitim propisima i to na način, da se to pokriće izvršava putem, dotično posredovanjem političkih oblasti. Ove bi istražile faktičnu potrebu, dotično manjak, i pobrinule se zato, da se ta potreba — uz naknadu vlastitih troškova i troškova dokazanja — doista i na najracionalniji način, po mogućnosti i pravodobno pokrije. A uprava šuma imala bi odrediti, gdje, na koji način i u kojoj mjeri se potrebni predmeti mogu oduzeti bez štete za šumsko gospodarstvo i za budućnost pokrića. Samo nikakve služnosti na tlo ili na stalnu količinu već obveza državne uprave, da svakogodišnje daje maksimum onoga, što smije i može dati, uz najniže cijene, što mogu biti, a da dobro općenitosti osjetljivo ne trpi. Za predmete (stelja, krma), kojih se mjestimice ne bi moglo dati, morala bi se politička uprava brinut za surrogate, da odtereti šumu. Bude li potrebna nova arondacija — ali i prema novim cijenama! neka je, do stanovite granice. Država to može. Slično vrijedi za postupak kod opskrbe gradjevnim i obrtnim drvom, kako ćemo u jednom od slijedećih poglavljja razložiti.

VII.

Na svaki način ima dakle država da preuzme šume u svoje ruke. Mnogo ima prigovora državnoj upravi, prije svega, da je skupa. To se dade suzbiti odgojem upravnog naraštaja, strogom kontrolom, obezbjedjenjem činovništva i radništva, eventualnim participiranjem na višku od traženog rada i napokon monopolom uprave i regulacijom cijena proizvodima. Ova je posljednja naravno ograničena međunarodnom konkurenjom, ali zašto da posve ne iskoristimo najugodniji geografsko - trgovачki položaj svoje domovine, što se može zamisliti? Drugi je prigovor, da nam ne dostaje strukovnjaka. Za prelazno doba bit će doista teško, trebat će dvo- i trostruku raditi — ali zato će biti rad i jevtiniji. Brinuti se bez oklijevanja za valjan naraštaj, jedna je od glavnih zadaća države u budućim decenijima.

Te se i druge pomisli posve gube, kad predjemo na razmotrivanje pogodnosti, koje nam obećaje državna uprava. Jedna od glavnih je neizmjerni moralni kapital naprama vani, što ga država dobiva u svoje ruke. Ona time postaje gospodarica šumske i šumsko-trgovачke politike. Omogućena je stroga kontrola javnosti i države, omogućeno čišćenje od tudjinstva. To je najbolje obezbjedjenje pokrića potreba vlastitog pučanstva. Postepena neodvisnost od inozemstva postići će se dizanjem i podupiranjem vlastitih industrijalnih poduzeća. Stanje šume je obezbjedjeno. A jedan od najvećih probitaka jest mogućnost podizanja gospodarstva, mogućnost racionalnih (i velikih) investicija i melijoracija, pokušnih vrtova, postaja, škola i uopće najveća prilagodivost gospodarstva, što ga šuma može postići.

VIII.

Gledе uredjenja seče, prometa i trgovine sa šumskim produkta (drvom) postoji već ideja, koja zaslužuje najveću pažnju i koja bi po našem shvaćanju — bar za prelazno doba — najbolje odgovarala svrsi. To je ideja prisilne centralne zadružne organizacije u suradnju države. Imale bi se osnovati kotarske zadruge za trgovinu drvom — sa ograničenim djelokrugom, zatim zemaljske zadruge kao središnje zadruge za pojedinac zemlje i glavna centralna zadruga za cijelu državu. Organizacija tih zadruga traži posebnu raspravu, čime se ovdje ne možemo potanje baviti. — Racionalno gospodarstvo traži rad u vlastitoj režiji, ali bi tu država morala biti široko-grudna i što je više moguće približiti se načelu, da je cijela država u tom slučaju — vlastita režija. Morala bi podupirati i svim silama privatnu inicijativu građana, osobito industrije. Cijene proizvoda morale bi se odredjivati deduktivno, a ne imperativno, u koliko dopušta međunarodno tržište.

Što se tiče pokrića vlastitih potreba pučansiva, koje bi se morale ograničiti samo na političkoj oblasti dokazane elementarne potrebe — kao one za gorivo, stelju itd. — mogle bi se provesti i snižene, režijske cijene i čitava potreba na najpogodnijim mjestima

rezervirati kod zadruga, a ostalo putem centralne zadruge opremiti za eksport.

*

Tako bi završio ovaj niz misli o tom važnom problemu, tražeći kritike i poprave. Jedno samo mi neće osporiti niko, da je šuma naše bogatstvo ne samo finansijske moći, već u prvom redu bogatstvo regeneracije životnih energija, neizcrpivi kapital budućnosti, ako ga znamo čuvati.

Koncem jula 1919.

R.

Prilog organizaciji šumskoga gospodarstva u našoj državi. Napisao Andre Perušić, nadšumar gr. i. o. u Jug. Njivi br. 33—34

Naša je država naskroz agrikulturna zemlja, vrlo bogata šumama, koje predstavljaju milijarde narodnog imutka, te su najveća naša narodna imovina. Za uredjenje našega šumarstva odlučno je, kakova će biti državna ekonomска politika.

U prvim godinama našega slobodnog života igrat će eksploracija šuma i eksport šumskih proizvoda glavnu ulogu u našem privrednom životu: Šuma će nam znatno popraviti valutu, a dizati kredit.

Prema općoj konstelaciji moramo dakle i mi šumarski stručnjaci udešavati naše projekte, šumsko-političke programe, koji prema tome nužno imaju promjenljivi oblik, ali za svaki slučaj imaju istu sadržinu, isti cilj: dizanje i usavršavanje našega cijelokupnog šumarstva u korist skupnosti.

*

Ona državna vlast, na čijem se području producira stanovito dobro, kao što se producira drvo, ima da provede pravednu razdiobu takvog dobra među svoje državljanе.

Ovo dobro, drvo, služi u prvom redu kao gradjevni i ogrjevní materijal.

Medju konzumentima drva zauzimaju prvo i odlično mjesto seljaci i to po najvećem broju (oko 80% državljanata seljaka), po svojem historijskom odnosu prema šumi, po prirodi svojega zanimanja (koje je usko vezano sa šumom), po položaju prema šumi (odakle on sebi najjeftinije dobavlja drvo), po svojoj nižoj kulturi itd. Zaista bila bi nepravda i dokaz nereda, kad bi seljački narod oskudijevao na šumskim proizvodima u šumovitoj zemlji.

Na obrt, trgovinu, industriju te opskrbu gradova drvom ne kćim se ovdje osvrati, jer nam takovi konzumenti drva ne zadavaju poteškoća.

Dakle osnovka organizacije šumarstva čini regulacija šumskog prava seljaka.

Zato će se u prvom dijelu zabaviti odnosom seljaka prema šumi, o bitnosti seljačkih narodnih šuma.

U najnovije je doba sa najvišeg mjesata zajamčeno seljaku pravo na drvo i na pašu.

Pravni je odnos seljaka prema šumi još danas raznovrtnat; ili je on uopće isključen od uživanja, ili potrebu podmiruje uz potpunu naplatu, ili ima servitut, ili uživanje u tujim šumama, ili je član ili suvlasnik, ili participira na djelu prihoda u naravi ili vrijednosti u komunalnim većim, kao što su imovne općine, ili manjim, općinskim, seoskim šumama.

Moram odmah na ovom mjestu priznati činjenicu, da je odnos seljaka nesamo prema t djam, već i prema vlastitim šumama bio u vijek vrlo napet i da je redovito došlo do krize, kad je jedna ili druga stranka došla u prepotenciju kao n. pr. sada seljaci.

Ta napetost ima svoj uzrok u neskladu izmedju primitivne ekonomije seljaka na njegovoj zemlji i uredjenog, u pravilu racionalnog šumskog gospodarstva nesamo u državnim, privatnim, već u novije vrijeme i u općinskim, seljačkim šumama. S ovim potonjima upravljaju danas državni organi i u tome je jamstvo, da će se takvi šumski objekti nesamo očuvati, već da će se s njima i što racionalnije gospodariti.

Gotovo su svuda propale šume, a pašnjaci su u desperatnom stanju, gdje su sami seljaci upravljali i gospodarili sa svojim šumama. S ovim potonjima upravljaju danas državni ili javni organi i u tome je jamstvo, da će se takvi šumski objekti nesamo očuvati, već da će se s njima i što racionalnije gospodariti.

Naše šumsko gospodarstvo je odviše važna grana opće nar. privrede, a da državna vlast — za volju niskoga kulturno-ekonomskog stanja seljaka — pusti, da ogroman kapital, što u šumama leži, na primitivan i neracionalan način iskorišćuje jedan manje kulturni interesent — seljak, odnosno da se radi najprimitivnijeg načina paošenje nikako ne iskorišćuje.

S druge strane treba opet priznati, da je mnogi šumovlasnik tako „racionalno gospodario, da je zaboravio na okolicu, na seljaka, koji se ne smije u vijek ubrojiti medju štetnike šuma.

Kraj svih osnova moglo se je mnogo pomoći seljaku i bez zakonske sankcije, da je bilo manje birokratske pretjeranosti. Velika je medjutim bila zabluda, kad se mislilo, da će zavedenjem racionalnog gospodarenja u jednoj grani narodne privrede, u šumarstvu, sav seljački narod postati u svojoj ekonomiji racionalan (hraniti marvu u staji, zidati štednjake, graditi ciglom i kamenom.)

Oblasti kaznene, koje su imale rešavati sporove, čile su većinom na strani seljaka. Političke stranke korteširale su, a čine nážlost tako i danas, najuspješnije na račun šuma, jer vodje narodini nisu imali pojma o šumi i o onom, što sam gore rekao, a time su poticali seljake na uništavanje šuma.

Ali doklegod nam šume budu sa selima ispremiješane i ležale u ekonomskoj interesnoj sferi seljaka i dok bude kulturni niveau seljaka ovako nizak, postojat će taj odnos seljaka prema šumi, pa

ga moramo da uvažimo i protiv stručne volje i s njim da računamo, ako hoćemo, da uspijemo. Ipak, tu treba povezivati sve ekonomske veze, a ne raskidati ih.

Kako rekoh, s najvišeg mesta pala je riječ, da će se zemljoradniku osigurati pravo na pašu i na drvo, razumije se racionalnim uživanjem drva i paše u privatnim i državnim šumama, gdje seljak takovoga prava nije imao, a treba ga. Bez obzira na to obećanje, bez obzira na provedbu agrarne reforme, na bilo kakvu političko-ekonomsku konstelaciju, mi smo svi šumski stručnjaci zato, da se onim seljacima, koji nemaju prava na šume ili onima, koji ga nemaju u neophodno nužnoj mjeri, dopita odnosno regulira pravo na gradjevno i ogrjevno drvo i popašu, bez obzira na vlasnika šume. Pošto državna vlast nije još na čistu, hoće li šume ostati objektom privatnog vlasništva, jer ne možemo u kratko vrijeme da organizujemo naše šumarstvo, predlažem da se zasada optereti vlasništvo tih raznih šumovlasnika racionalnim drvaranjem i pašarenjem seljaka uz primjereni doprinos za upravu i gospodarenje po uzoru imovno-općinskih, općinskih i seoskih šuma tako, da seljak u blizini šuma ne oskudije na šumskim proizvodima. Naravno, da se to ima izvoditi pod državnim nadzorom.

Drvo su i paša proizvodi takove prirode, da nijesu osobito podesni za promet po selima kao druge vrsti ljudskih dobara, te bi transport običajan željeznicom ili cestom vanredno poskupljivao drvo, dok bi seljak drvo sam radio i vozio.

Što je seljak daleže od šume, to je i njegova kultura, način života, njegovo gospoderstvo drugačije, jer ima više polja ili druge zarade i zahtjevi za dobavu šumskih proizvoda iz same šume jesu sve manji, budući da on kao radnik i vozač kod preradbe i dobave šumskih proizvoda ne nalazi više pravoga računa.

Ovu okolnost predvidja i agrarna reforma. Ako se ona na ovaj ili sličan način ne provede, bit će kraj današnjeg kulturno-gospodarskog stanja našega seljaka sve šume, koje su mu na dohvatu, izložene sistematskoj plački. Seljak većinom ne rabi drugi gradjevni i ogrjevni materijal osim drva, prema tome sve zgrade gradi iz drva, diže divenu ogradu oko kuće i zemljišta, svaki komadić zemlje prema susjedu i vrsti kulture ogradijuće drvom, već je dio gospodarskog alata drven. U kući ognjanke otvorene, prozori jednostuki, slabo gradjene kuće, loše gradjene peći. Šumska je paša zadnje vrste. Jedino svinje imadu obilno koristi od šuma u ravnici.

Budući da godišnji prihod šume ne može da podmiri sve te potrebe na drvu, uzalud je godinama šumska uprava narod upućivala, da se kani pretjeranih, na navici osnovanih, umišljenih potreba na drvu, upućivala ga, da gradi štednjake, zida zgrade iz trajnog materijala,ogradjuje žicom i t. d. Sve je bilo uzalud. Šume je očuvala samo strogost zakona. Čuvajući tako šume od pretjeranih užitaka, koji bi u najkraće vrijeme uništili šume na golemu štetu potomstva, nije seljak u svojem prirodnom razvoju nimalo zaostajao,

već je mnogi prisiljen prilikama, dizao zid, pokrivao crijeponom, nabavio štednjak, cijenio drvo i šumu.

*

Od cc. 13 milijuna rali šumâ u Jugoslaviji otpada na državne cc. 39%, na općinske cc. 15%, a 46% na privatne. Privatni veliki posjed najjači je u Sloveniji. Ima dakle više šumovlasnika s raznom svrhom gospodarstva. Dok jedni, među koje spada i država, imaju pred očima finansijski momenat, drugi se brinu za stvarni materijalni uspjeh, direktno podmirenje potreba na ogrjevnom i gradjevnom drvu, paši bez obzira na financijalnu stranu.

Radi međusobnog upoznavanja šumsko-gospodarskih odnosa u SHS potrebno je, da se osvrnemo na značaj pojedine kategorije šumskog vlasništva, naročito na narodne šume.

Država je svojim autoritetom počela prisvajati vlasništvo nad šumskim objektima, koji su do tada bili opće svačije dobro i konačno postala vlasnica današnjih državnih šuma.

Današnja državna ekonomska politika ide za tim, da dodje u posjed što većih površina šume.

Ukoliko je državno šumsko vlasništvo bilo ograničeno stvarnim pravima državljanina, nastojala je svaka država, da svoje privatno šumsko vlasništvo osloboди samo radi slobode u raspoložbi sa prihodima, te je i odkupila šumske služnosti svuda, gdje je mogla da se sa stvarno-pravnim ovlaštenicima nagodi, ili uopće nije do danas otkupila šumske služnosti.

Kako su dakle državne šume jedno državno privatno šumsko poduzeće, — ukoliko se ne radi o općoj koristi, što ju neka šuma imade, — nastojala je država, da iz njih izvuče što veću korist.

S obzirom na prodaju paše, žirovine, drva, ponašala se je državna šumska uprava prema seljacima kao privatnik, jer ga kao slaba platca i nepouzdanog posjetnika šume nije rado gledala. U Bosni su na golemu štetu općenitosti favorizirane tudijske firme, koje su dobivale drvo uz niže cijene, a osim toga su se šume devastirale.

Primjećujem radi neupućenih, da je država prodavala drvo samo na veliko, jer pojedinac trgovac, koji kupuje velike količine drva, te ih u velikom stilu izradjuje, prerađuje, i na svjetska tržišta izvozi samo radi špekulacije, plaća šumu najbolje, dok seljak treba drvo za sebe i malo treba, sam radi i vozi, ne može da plati što drvo uistinu vrijedi.

Vlasnici privatnih šuma stekli su vlasništvo poklonom od kralja, kupoprodajom, okupacijom, silom, dejekcijom. Ima fizičkih, juridičkih osoba, naime društava, korporacija, zaklada zatim redova, manastira, beneficija, prebenda, takvih zajednica, koje se osnivaju na privatno-pravnom razmjerju, imovnih općina, fideikomisa. Mnoga su od tih vlasništva kao i državna bila u korist općenitosti ili dijela općenitosti (sela, općine, gradova) ograničena stvarnim pravima, ali su se toga tereta riješila segregacijama.

Svrha je privatnim šumskim gospodarima razna, kod plemića uzdržanje i zadovoljavanje potreba svoga načina života; kod fideikomisa uzdržavanje dobra samo sa stanovitu obitelj, prema tomu racionalno uredjenje i uzimanje redovitih dohodaka, dalje stanovita godišnja ili periodička renta kod crkvenih zakladnih dobara, negdje n. pr. kod dioničarskih društava i nekih špekulanata plemića ili građana iscrpljenje šuma u najkraćem roku i preprodaja drugom. Ovakve su šume redovno izvržene devastiranju, pogotovo, ako se sijeku ljeti, što se sad uobičajilo i tamo, gdje se zdravom razumu protivi ljetna sjeća, i ako za to govore socijalni razlozi.

Za vrijeme su rata napose mnoge banke nakupovale znatne šumske komplekse samo u špekulativne svrhe.

Privatne šume osobite vrsti jesu šume krajiskih imovnih općina u Hrvatskoj i Slavoniji.

Ima ih 10 sa površinom od 620.000 rali. Sve su uredjene. Sastoje se samo od onih seljaka potomaka negdašnjih krajisknika, koji su čuvali državu i a.-u. prijestolje od Turaka. Imaju trajnu svrhu i stoje pod javnim nadzorom.

Graničari Krajiski, sami seljaci, bili su gotovo cijeli život u jednom vojnem logoru, na granici Turske i bivše austro-ugarske monarhije, i branili granicu. Zato im je u početku država davala potrebno drvo kao svojim lenskim podanicima, a kasnije im se počelo priznavati pravo služnosti besplatnog drvarenja i besplatnog pašarenja u državnim šumama. Te šume okupirala je u svoje vrijeme država. Bila je posljedica nekulture i iznimnog vojničkog stanja, da narod nije znao svoje dugotrajnim vremenom utvrđene posjedovne odnosa prema nepreglednim prašumama zaodjeti u pravnu formu, već se je na to odlučio jači i pametniji, dakako s pomoću sile.

Kad je prestala vojna Krajina, otkupila je država šumske služnosti po prije rečenom „ključu“ tako, da je polovica šuma po vrijednosti pripala u potpuno vlasništvo krajiskim općinama, a druga polovica pripala je državi (zakon od 8. VI. 1871.).

Zakonom od 15. VI. 1873. nastale su imovne općine u hrv.-slav. vojnoj Krajini: otočka, ogulinska, slunjska, I. i II. banska, križevačka, gjurjevačka, gradiška, brodska, petrovaradinska, svaka na području dotične krajiske regimente. Jedino na području ličke regimente nije uspjela „dobrovoljna“ nagodba, jer se je narod tomu odupro.

Svaka je od njih samostalna, autonomna institucija, s trajnom svrhom, odredjenim brojem ovlaštenika, postavljenim organom, zastupstvom imovne općine, koje predstavlja vlasnika te sastavlja i ispituje godišnje proračune, raspolaže sa prihodnim suvišcima, zaključuje glede rješenja, ako možda koje selo ili općina želi da istupi iz imovne općine itd. Pomoćni organ zastupstva je odbor sa predsjednikom kao predstavnikom imovne općine na čelu, koji i općinu zastupa u svim njezinim pravnim poslovima, stvara zaključke na osnovi proračuna. Svi zaključci zastupstva i odbora vrijede, ako ih vlada potvrdi. Pošto zastupstvo sastoji od samih seljaka, koji nemaju

strukovne šumarske spreme, postavilo je ono poseban strukovni središnji ured i vanjsku strukovnu upravu. Državna vlast ima vrhovno pravo nadzora nad ukupnom upravom imovne općine.

Medju privatnim šumovlasnicima zauzimaju krajške imovne općine posebno mjesto radi svojeg postanka, koji je osobite vrsti, radi posebnih uvjeta za primitak u svezu imovne općine i radi nekih obilježbi, koje im davaju neki javni karakter (državna vlast imenuje organa imovne općine, predsjednika, činovnike), ali ta su obilježja bila politička potreba, dok se ona protive bitnosti jedne takove korporacije. Prijašnje su naime vlasti vodile brigu za političke stvari, jer se bez vlade kod jedne imovne općine nije moglo ništa.

Skrajnjim birokratizmom vršile su vlasti puko slovo zakona, „vrhovno pravo nadzora“, obavljale kancelarijske formalnosti, a nisu bile u tako potrebnom neprestanom kontaktu, vršeći vanjski nadzor nad imovnim općinama, davajući impuls za što bolje očuvanje, unapredjivanje narodnog dobra, jer se na bitnost imovnih općina i njihove egzistencije, naročito na bar djelomično zadovoljstvo njihovih članova nije mnogo pazilo, iako je taj vrhovni nadzornik odavna znao za loše stanje imovnih općina i obećavao njihovu reorganizaciju (ban Hederváry). U tom pogledu ponašao se on prema imovnim općinama uistinu kao prema privatnim šumama.

Sve imovne općine nijesu ni bile organizovane, a ipak se već god. 1881 morala osigurati sa strane ugarske vlade potpora ličkoj, slunjskoj, I. i II. banskoj imovnoj općini, „ukoliko je doista potrebna njihovom opstanku“. — Dakle pred 38 godina bile su te imovne općine pasivne. Kako danas izgledaju?

Pasivnost je stvarna kod svih, i ako nije formalna. Stvarna, jer su imali ovlaštenici u državnim šumama prije segregacije besplatno drvo i pašu do iznosa prave kućne potrebe. Poslije segregacije negdje se već u početku, negdje za koju godinu, a pogotovo danas, kad su se ovlaštenici namnožili, a šume u blizini iscrpljene, snizivali pripadci na drvu i plaćalo se za njih tako, da današnji ovlaštenik nema dovoljno drva za svoju neophodno nužnu porabu. Formalne pasivnosti nema, jer se razdjeli medju ovlaštenike ono, koliko se može dati, a ovlaštenici snašaju terete.

Poslije svake revizije iskaza pravoužitnika njegovi su pripaci sve manji, jer broj ovlaštenika biva sve veći. Koliko mu treba do njegove ne samo neophodno nužne, nego do njegove pretjerane i imaginarne potrebe, namiri se on sam nepovlasno, prisvajajući pašu i drvo na najbližim mjestima, najbolje vrsti i tim načima glavnice. Koliko nam je milijuna kubičnih metara drvne mase od glavnice oduzeto?! Koliko glavnici oštećuju abnormalna vremena, u kojima još uviđek živimo?! Dobar dio štete namiriva se na račun drž. šuma, privatnika, zajednica, ali su ta vrela zadnjih godina posve izdala i pravoužitnici su bili upućeni u svemu samo na svoje imovne općine.

Kakvi su izgledi za budućnost? Nesamo stručnjaku, već i svakom ekonomu jasno je konstantno umanjenje glavnice i njezinih prihoda,

razdjeljenje šuma na općine, na sela, na pojedince, pretvorba šuma u neuredjene pašnjake

Na prosvjetljeniji narod djelovao bi takav razvitak stvari povoljno u jednom pravcu, to jest narod bi proveo što bolju vlastitu gospodarsku organizaciju, do skrajnosti bi šedio drva, zidao bi ciglom, kamenom, hano marvu u stajama, što intenzivnije zemlju obradjivao. Naprotiv na naš narod djelovao bi takav razvitak stvari upravo porazno t. j. nastalo bi kud i kamo veće siromaštvo i bijeda, jer nema izgleda, da će za par decenija narod biti toliko kulturniji.

Od kakovih će posljedica biti napose u seljačko-gospodarskom pogledu, ne freba posebno dokazivati.

Kod nekih imovnih općina osim ove činjenice nastupa šumskogospodarski „vacuum“, praznina, jer starijih dobnih razreda nema, nema za sjeću sposobnog stabala i ne će biti što crpti. Stari šuma bilo je više nego je trebalo, te su većinom isprodavane. Ukoliko je sjeća tih stabala bila izvanredna, utržak je priklopljen nepotrošivoj glavnici t. j. drvna je glavnica pretvorena u novčanu.

Od takovog novca (većinom papiri, kojima je danas vrijednost slaba) imat će se nabavljati i podmirivati redovite potrebe uprave i članova! A u kolikom je razmjeru vrijednost uglavničenih kamata od nepotrošive glavnice sa skupoćom znatnih količina, koje se moraju dobavljati ovlaštenicima? Nije se znala ili smjela upotrijebiti sigurnija pretvorba drvnog kapitala u drugi n. pr. kupovanjem šuma, već se je to samo donekle činilo. Zato je učinjenim novčanim operacijama znatno umanjena glavnica imovnih općina, jer se ne će moći zadovoljiti sve većim potrebama ovlaštenika i uprave bez ogromnih novčanih žrtava.

Ma da je po propisima šumska glavnica nepromjenljiva, ipak se ona mijenja, jer se uvećava ili umanjuje, n. pr. izborom odnosno pretvorbom (visoke u nisku šumu) izvjesne gojidbe, izborom ili promjenom ophodnje, izborom, izmjenom ili smjesom razne vrsti drva, elementarnim nepogodama, vjetrom, požarom, zareznicima, vodom, zarazom, u novije doba opasnim odiuumom.

Glavnica se umanjivala i namjerice po nekim od gornjih načina, da se momentano uvećaju prihodi.

Na području krajiških imovnih općina ima sve više nepravoužitnika, koji su dosad, pa će i odsada sve svoje potrebe na drvu namirivati neposredno preko pravoužitnika, iz šuma krajiških imovnih općina.

Daljnji jedan način umanjenja glavnice k r a j i š k i h imovnih općina jest na oko čudnovat, neobičan, vulgarno opravdan, ali sa čisto ekonomskog gledišta neracionalan, a to je izdatak vrlo velikih svota za opće prometne, kulturno tehničke i socijalne svrhe. Po jasnom propisu zakona (Čl. 10. od 15. VI. 1873.) imade se u takve svrhe trošiti nakon podmirenja svih redovitih troškova. Kod osnivanja imovnih općina mislili su kratkovidni ljudi, da će biti i suvišaka. To je moglo biti u našoj staroj državi, da se od jedne u stvari pasivne

inst tucije zahtijeva, da ona pomaže državi graditi ceste, željeznice, škole . . .

Konačno umanjuju se glavnice imovnih općina same po sebi. Imovne su općine postale prostorno po vojničkom razdjeljenju, a ovo sa gospodarskim razdjeljenjem nema apsolutno nikakove zajedničke, osim tek formalne podloge.

Kao što je državna šumska uprava osnova' a 3 centralna ureda, tako bi i šumsko-gospodarstveni odnosađi krajiskih imovnih općina, diktirali ne 10 nego najviše 4 središnja ureda, a pravoužitnici bi onda rado proveli fuziju imovine. Osim drugih znatnih prednosti glavna bi prednost bila velika prištednja u novcu, dakle veća glavnica imovne općine.

Strukovna uprava imovnih općina kraj sadašnjeg šumsko-gospodarskog i upravnog sistema, poznatog birokratizma, znatno pridonosi teškoj budućnosti imovnih općina.

Takovo je stanje kod nekih pogrešno zvanih bogatijih imovnih općina.

Kako je kod siromašnih, kod I. i II. banske i slunjske, nije mi izbliže poznato. Držim, da je tamo stanje neodrživo.

S takovom odviše žalosnom perspektivom stupaju imovne općine u naš novi državni život. Radi se za imovne općine o biti i nebiti. O tom u II dijelu.

Šume, koje nisu u vlasništvu pojedinih privatnika, već su vlasnost t. j. dobro općine (sela) kao takove, zove narod općinskim, općim, zajedničkim dobrom jedne općine, sela. — Pravni je izraz o pćinske šume.

One su dakle vlasništvo jednog sitnog dijela države, naime gradskih, trgovinskih, upravnih, mjesnih, plemičkih, privilegovanih i urbarskih općina. Prema tomu su općinske šume zajednice suposjednika, ali su u raspoložbi sa svojim posjedom ograničene u korist općine kao promjenljivog socijalnog bića. Ovo ograničenje sastoji se u tom, da se šume smiju samo privremeno i racionalno-konzervativno uživati.

Svrha im je trajna, nije momentana, ali nije ni vječna. Radi toga i po glavnim načelima općega šumskoga zakona ima supstancija šume u pravilu ostati netaknuta. Crpsti se mogu samo prihodi, t. j. radi trajnosti svrhe i radi očuvanja supstancije im nadzirati rad organ vrhovne općenitosti, državna vlast, a raditi — gospodariti imade se racionalno-konzervativno.

Vlastišto takovih zajedničara suposjednika, općinara, tako je ograničeno pravom šire i veće općenitosti t. j. organa njezinog, državne vlasti, da bez njezine dozvole općinari ne mogu svojevoljno umanjiti, preinacivati ili ukidati svoje imovine. Državna im vlast to iznimno dozvoljava iz agrarnih ili drugih osobito važnih, ali uvijek opravdanih razloga, koji su na korist i njihovih potomaka i cjelokupnosti.

Posmatrajući ovde pitanja vlasništva s materijalne strane ne možemo naći nesumnjivog kriterija za vlasništvo pojedinaca u toj

općini ili selu. Član korporacije je samo suposjednik, a vlasnik je juristična osoba, dakle odredivi i točno odredjeni, ali promjenljivi broj sada živih i neodredjeni broj budućih općinara do neodredjene granice vremena u budućnosti. Glavna je dakle karakteristika općinskih, seoskih šuma, da su dobro općine ili sela kao javne jurističke osobe.

Šume n. pr. imovnih općina jesu vlasništvo skupine privilegovanih, dakle točno odredjenih fizičkih i jurističkih osoba (krajiških, školskih, crkvenih općina) i njihovih zakonitih potomaka.

Budući da su ladanjske upravne općine i imovne općine sastavljene gotovo od samih seljaka, slične su šume kraj. imov. općina općinskim, seoskim šumama po tom, što su one, t. j. naturalni prihodi njihovi, bitna sastavina seljačkog poljskog gospodarstva (drvo za kućni ogrjev, za gradnju, paša za marvu), a neznatni novčani prihodi služe interesima sela, općina, imovnih općina kao cjeline.

Šumsko-posjedovni odnošaji razvijali su se tako, da često imade na teritoriju jedne političke općine općinskih, imovno-općinskih, državnih i privatnih šuma. De jure je jasan, ali de facto jest težak i često kompliciran odnošaj seljaka prema tim šumama.

Radi trajne svrhe vlasnika imade se u mnogim šumama potrajanje gospodariti, dakle vlada princip kontinuiteta u dohocima kao posljedica principa strogoga očuvanja supstancije šuma.

Kako je šuma stvarna glavnica, prostorno velika, prirodna tvornica, u kojoj radi priroda, glavnica je vrlo konservativne naravi, može se reći, da su i njezini produkti jedan stabilni godišnji ili periodički faktor.

Uživalac toga prihoda — proizvoda, u većini slučajeva skup fizičkih osoba, nije stalni faktor, već se u pravilu mijenja — množi. Taj faktor, većnom seljak, nije zadovoljan s prihodom, već dira u glavnici. Nema dakle ravnoteže, gospodarstvo je poremećeno i ide u susret krizi.

Već se i sa visokih mjeseta čuju glasovi, da ne treba zasad dirati u privatno šumsko vlasništvo. Neka zassada ostane pri starom. Ministarstvo će raspolagati i upravljati sa državnim šumama, dok će nad ostalima imati nadzor.

Prema tome nijesu ove postale državnim vlasništvom, kako je bilo predvidjeno.

Mislim, da je i ovo tek prelazno stanje. Sa strane političara čuje se i to, da finacijalni krugovi entente traže podržavljenje svih šuma, da država može svojom šumskom imovinom što sigurnije jamčiti za svoje novčane obveze.

(Nastavit će se.)

SADRŽAJ.

Strana

Evolucija našeg šumarstva. Piše M. Marinović, kr. šum. inženjer. (svršetak)	257—277
Pitanje šumske terminologije. Napisao: Z. Turkalj, kot. žum.	277—282
Jređenje vlasništva, gospodarstva i uprave sa šumama na području kraljevstva SHS.	282—293
Privredni problem Bosne i Hercegovine. Napisao šum. Inž. Dr. Zubović	293—313
Osobne vijesti: Promjene u šumskoj struci. — Osobne promjene u bivšem profesorskom zboru kr. šumske akademije	314
Prvi nastavnici na gospod. šum. fakultetu sveučilištu SHS. u Zagrebu	315
Školske vijesti. — Naredba Ministra Prosvete o ustroju fakulteta za gospodarstvo i šumarstvo	315—317
Društvene vijesti: Zapisnik odobrske sjednice od 3. kolovoza	317—321
Iz šumske trgovine. Uspjeh dražba.	321
Različite vijesti: Popis darovatelja na odar vijenca gosp. Gj. Cesarića.	321—322
Udruženju Jugoslavenskih šumskih akademičara u Zagrebu. — Zamolba na veće šumske urede	322—323
Stališke vijesti: Važniji članci o našem šumarstvu u drugim časopisima: — Kako da se izvede agrarna reforma u našim šumama.. — Prilog organizaciji šumskoga gospodarstva u našoj državi	323—338

Sadržaj „Lug. Vjesnika“.

Izvješće 45 glavne skupštine hrv. slav. šumskog društva 308—313

Broj: 8847 ex 1919.

Dražba drvnog materijala.

Prodaje se samo putem pismenih ponuda u XX. prodajnih skupina u šumi na panju na području kr. šumarije u Fužini I. u sjetoredu I. 4. jelovo 1076 m³, II. u sjek. I. 4. jelovo 1386 m³ bukovo 312 m³, III. u sjek. V. 6. jelovo 1860 m³, bukovo 230 m³; u području kr. šumarije Mrkopalj IV. u sjek. I. 2. jelovo 2931 m³, V. u sjek. II. 2. jelovo 3197 m³, bukovo 1991 m³, VII. u sjek. V. 2. jelovo 5238 m³, bukovo 329 m³, VII. u sjek. V. 2. jelovo 2932 m³, bukovo 780 m³; na području kr. šumarije Ravnojgori VIII. u sjek. II. 4. jelovo 416 m³, bukovo 486 m³, IX. u sjek I. 3. jelovo 708 m³, bukovo 1662 m³, X u sjek III. 1. jelovo 1001 m³ bukovo 459 m³, XI. u sjek. III. 1. jelovo 1081 m³, bukovo 394 m³, XII. u sjek III. 2. jelovo 506 m³, bukovo 449 m³; na području kr. šumarije u Jasenku XIII. u sjek IV. 4. jelovo 3957 m³, bukovo 1651 m³, XIV u sjek. V. 1. jelovo 1715 m³, bukovo 3985 m³, javorovo 41 m³, XV. u sjek. VII. 1. jelovo 1731 m³, bukovo 3336 m³, XVI. u sjek. VIII. 1. jelovo 2395 m³, bukovo 4320 m³; na području kr. šumarije u Glini XVII. hrastovine 54871 m³, bukovine 1553 m³, kestenovine 2.258 m³, i johovine 41. m³; na području kr. šumarije u Vranovini XVIII. kestenovine 9359 m³; na području kr. šumarije u Kostajnici XIX. hrastovine 23.264 m³, te na području kr. šumarije u Rujevcu XX. hrastovine 4.881. m².

Dobro zatvorene pismene ponude se imaju najzad do 12 sati do podne 3. studenoga t. g. predati podpisom kr. šumskom ravnateljstvu, gdje će se 4. studenog t. g. u 10 sati predpodne javno otvoriti.

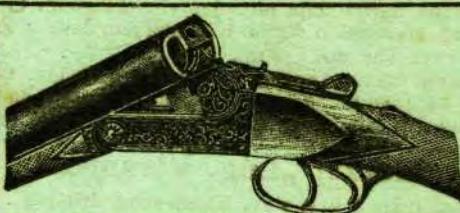
Dražbeni i ugovorni uvjeti, obrazac ponude te iskaz prodajnih skupina može se uviditi i dobiti kod podписанog ravnateljstva.

U Zagrebu, dne 4. listopada 1919.

Kr. šumsko ravnateljstvo.

NOVOSTI
POPRAVCI
STRELJIVO

I. B. TVORNIČKO DRUŠTVO ORUŽJA
„P. WERNIG“
BOROVLJE (FERLACH) KORUŠKA.

Hrvatski cijenici dopisivanje.

Broj 35.92 — 1919.

Oglas

Gospodin ministar vojni i mornarice odredio je sa O. A. T.
Broj 30393 sljedeće.

„Na osnovi predstavke Vrhovne Komande Af. broj 70336 i
72814 od 18./5. i 11./7. ove godine.

ODOBRAVAM:

Da se može prodavati lovački barut lovačkim društvima koja imaju uvjerenje građanskih vlasti, da ih treba u opšte pomoći, a po ceni (30) trideset kruna od kilograma.

Količine, koje se budu prijavile lovačkim udruženjima ne smiju preći (100) sto kilograma.

Novac se ima slati Ministarstvu Financija (Glavna kasa) a Ministarstvu Vojnom slati periodičke izvještaje o izvršenim prodajama, sa svima detaljima.

U smislu gornjeg naredjenja dostavljat će komanda divizijskih oblasti ovoj komandi molbe lovačkih društava, koja budu zatražila lovački barut. Te molbe treba da budu sverene od građanskih vlasti, da im je barut za lovačke svrhe potreban, a Komandanti Divizijskih oblasti dati će mišljenje, dali ta društva treba pomoći.

— U Zagrebu, dne 11. listopada 1919.